And now for something completely different

του Βασίλη Γεωργάκη

Δύο διαφορετικές εικόνες, δύο διαφορετικές εκδοχές της παρουσίας στον δημόσιο χώρο, οι οποίες και προκάλεσαν τόσο διαφορετικές αντιδράσεις.

Από την μία έχουμε τους αγριωπούς έφηβους στην Κατερίνη να ωρύονται για τον Κατσίφα. Ποιον Κατσίφα; Ναι, εκείνον τον εθνικιστή που εισέβαλε οπλισμένος με καλάσνικοφ σε χωριό ενώ κόσμος κυκλοφορούσε – ίσως ό,τι πιο κοντινό έχουμε δει σε «μαζικό δολοφόνο» (mass shooter) στην γειτονιά μας. Ο Κατσίφας φυσικά μπήκε σε αυτό το ιδιότυπο μαρτυρολόγιο που διατηρεί μερίδα της ελληνικής κοινωνίας, στο οποίο συνυπάρχουν από ημίτρελοι σαν τον Κατσίφα, μέχρι στρατιωτικοί που σκοτώθηκαν λόγω αστοχίας υλικού ή και αστυνομικοί που αναβοσβήνουν κάθε χρόνο αθόρυβα σαν χριστουγεννιάτικα λαμπιόνια. Εθνικισμός, Μακεδονία, Βόρεια Ήπειρος, αρρενωπότητα, αλυτρωτικά οράματα, όλα στο μπλέντερ, αλλά φυσικά με το βλέμμα στραμμένο στον εσωτερικό εχθρό. Ο ελληνικός εθνικισμός είναι πια κολοβός, η μεγάλη δεξιά πολυκατοικία έχει συναρτήσει τόσο ξεδιάντροπα τις τύχες της με τον παγκοσμιοποιημένο καπιταλισμό και τις επιταγές του, που οποιαδήποτε έξαρση τυχοδιωκτικού εθνικισμού α λα Κατσίφα, μπορεί για τα μάτια του κόσμου να αντιμετωπίζεται με συμπάθεια, αν δεν ενθαρρύνεται. Στην πραγματικότητα, όμως, είναι τουλάχιστον ανεπιθύμητη, όπως με πικρό τρόπο διαπίστωσαν οι Χρυσαυγίτες. Από τους μαθητές της Κατερίνης δεν περιμένει κανείς να πάρουν την Πόλη, αλλά να στηρίξουν με κάθε τρόπο το υπάρχον, με πρώτο βήμα να γίνουν καλοί κοινωνοί της κοινότητας του Έθνους, που συνέχει πέρα από ταξικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαφορές όλους του υπηκόους/πολίτες του Κράτους.

Και από την άλλη έχουμε αυτές τις κοπέλες που με εκπληκτικό

τρόπο κατέδειξαν την ανοησία της δημόσιας τελετής που είναι οι παρελάσεις. Αντλώντας από το χιούμορ των Monty Python και την παράδοση των Καταστασιακών εισβάλλουν στην παρέλαση που έλαβε χώρα στη Νέα Φιλαδέλφεια (περιοχή που μόνο τυχαία δεν επέλεξαν όπως εξήγησαν και οι ίδιες) και παρέλασαν με Ανόητο Περπάτημα – με τον τρόπο που κανονικά θα έπρεπε να βλέπουμε τις παρελάσεις. Οι αντιδράσεις ποικίλλουν, αλλά το κοινό συναίσθημα είναι της καταδίκης; Γιατί; Γιατί με κάτι τόσο απλό εκτέθηκε η γελοιότητα και η υποκρισία των τελετών αυτών που μεταφράζουν με απτό τρόπο το αφήγημα της Εθνικοφροσύνης. Το χειρότερο έγκλημά τους ωστόσο είναι ένα ακόμα. Το φύλο τους. Μπορεί οι πιτσιρικάδες με τα σκουλαρίκια ή τις χορευτικές φιγούρες να δέχονται σφοδρή κριτική, ωστόσο ειδικά σε μία παρέλαση όπου κάθε μάσκα πολιτικής ορθότητας πέφτει, οι γυναίκες αντιμετωπίζονται με τον τρόπο που πραγματικά τις βλέπει ο εθνικός κορμός: ως μηχανές αναπαραγωγής και ανατροφής των ανδρών που θα πραγματώσουν τα εθνικά οράματα. Υπό αυτήν την έννοια η σάτιρα των κοριτσιών είναι διπλά ασυγχώρητη – δεν έχουν κανέναν απολύτως δικαίωμα να κριτικάρουν το εθνικό αφήγημα. Δεν ζητήθηκε και δεν πρόκειται να ζητηθεί από αυτές ποτέ κάποια γνώμη επί του θέματος.

Αντιμέτωποι συνεχώς με τις θανατοπολιτικές που τα Έθνη-Κράτη επιβάλλουν, δεν μπορούμε παρά να στεκόμαστε δίπλα στον οποιονδήποτε αμφισβητεί με τόσο έξυπνο τρόπο τις τελετές αυτές που νομιμοποιούν τον εθνικισμό – πόσο μάλλον στον δημόσιο χώρο.

Ακολουθεί το ίδιο το κείμενο που έστειλαν οι «δράστες» της Νέας Φιλαδέλφειας, όπως το έστειλαν στην Εφημερίδα των Συντακτών:

“Στρατιωτάκια ακούνητα, μέρα ή νύχτα;

Στρατιωτάκια ακούρδιστα, μέρα ή νύχτα;

Πώς στα παιδικά παιχνίδια εμπλέκονται οι αρχηγοί, οι στρατοί και τα στρατιωτάκια τους;

Στρατοί που κάνουν πολέμους, βομβαρδισμούς, επεμβάσεις.

Και εμείς επέμβαση εκτάκτου ανάγκης κάναμε αλλά χωρίς την παραμικρή άσκηση βίας.

Καλλιτεχνική επέμβαση, κάτι σαν παιχνίδι.

Υπήρξαμε για λίγο στρατιωτάκια που αρχίζουν να ξεκουρδίζονται, να βραχυκυκλώνουν απέναντι στις διαταγές, τα παραγγέλματα, τα εμβατήρια. Ίσως γιατί πλέον δεν μας πείθουν οι ιδέες που ενσαρκώνονται σε όλα αυτά.

Τι κοινό μπορεί να ‘χει ο μιλιταρισμός με την ελευθερία; Τι σχέση μπορεί να ‘χει η υπεράσπιση της ελευθερίας ενός λαού με τον πατριωτισμό που διδασκόμαστε από μικρά παιδιά; Στα σχολεία, στις παρελάσεις, παντού.

Ο πόλεμος του ανθρώπου για την ελευθερία του δεν είναι έπος ούτε τραγωδία. Είναι η ίδια η ζωή εν κινήσει. Κίνηση που δεν μπορεί να ελεγχθεί και να μπει σε καλούπια.

Γι’ αυτό και εμείς μπήκαμε στην παρέλαση ακαλούπωτοι… Υπό την πνευματική μπαγκέτα του μεγάλου στρατάρχη της αγγλικής κωμωδίας, John Cleese και όσων μας έχουν διδάξει οι Monty Python. Με το δικό μας silly walk και ρυθμό.

Στα μάτια των επισήμων και πολλών θεατών, είδαμε την περιέργεια, την έκπληξη αλλά και την υποτίμηση. Άλλοι μας γιούχαραν, άλλοι μας πέρασαν για “προβληματικά παιδιά”. Αυτά ακριβώς είναι τα όρια του πατριωτισμού τους. Η πατρίδα των κανονικών, των προβλέψιμων, των άριστων.

Εμείς ήρθαμε από άλλες πατρίδες. τις πατρίδες των περιττών, των απρόβλεπτων, των ζωντανών. Εις οιωνός άριστος αμύνεσθαι περί ελευθερίας, λοιπόν.

Υ.Γ.

Επιλέξαμε να πάμε στο δήμο της Ν. Φιλαδέλφειας- Ν. Χαλκηδόνας σε μια γειτονιά χτισμένη από πρόσφυγες, τους κατεξοχήν

περιττούς και απόβλητους της ελληνικής κοινωνίας και τότε και τώρα.

10 “στρατιωτάκια” της υπο-κριτικής τέχνης”

Η Rojava είναι σπορά ελευθερίας κι όχι εθνικισμού

του Μηνά Μπλάνα

Την τελευταία εβδομάδα έχει ξεκινήσει η επίσημη πολεμική επίθεση από το Τούρκικο κράτος στην περιοχή της Βορειοανατολικής Συρίας, όπου βρίσκεται το Δυτικό Κουρδιστάν ή αλλιώς Rojava. Δεν είναι η πρώτη των τελευταίων χρόνων, αφού κατά το προηγούμενο έτος (17 Μαρτίου του 2018) εκκενώθηκε και πολιορκήθηκε, με την συμβολή και παραστρατιωτικών φονταμενταλιστικών ομάδων, και το Afrin που άνηκε στην Δημοκρατική Ομοσπονδία της Βόρειας Συρίας, όπως έχουν ονομάσει οι Κούρδοι και οι Κούρδισες το χωρικό σύνολο των αυτόνομων κοινοτήτων τους.

Όλος αυτός ο τούρκικος επεκτατισμός και η αναλγησία της πολεμικής μηχανής φαίνεται πως ξυπνάει σε κάποιους/ες στην χώρα όλα τα εθνικιστικά ένστικτα που, φυσικά, προϋπάρχουν στην ελληνική κοινωνία για την Τουρκία. Ένα αφήγημα που σου μαθαίνει να μισείς τον Άλλο, με βάση το μύθευμα του Έθνους-Κράτους στο οποίο τυχαίνει να έχεις γεννηθεί και το οποίο έχει φτιαχτεί για να συντηρεί το εθνικό φαντασιακό, δημιουργώντας ένα τεχνητό μίσος για τους απλούς ανθρώπους των γειτόνων-κρατών της κάθε χώρας. Εδώ παρόλα αυτά δεν θα επιχειρηθεί να αποδομηθεί ακριβώς αυτό το δημιούργημα, αλλά το γιατί η αλληλεγγύη στην Rojava και το τι πρεσβεύει αυτή είναι εξ ολοκλήρου αντίθετη με αυτές τις φωνές.

Ένα είναι το δεδομένο και το αδιαμφισβήτητο γεγονός. Σε κάθε πόλεμο, πέρα από τις γεωπολιτικές αναλύσεις για τα κράτη, η μόνη που πλήττεται πραγματικά από αυτόν είναι η κοινωνία. Χιλιάδες νεκροί κι ακόμα περισσότεροι εκτοπισμένοι άνθρωποι από τα μέρη τους, οι οποίοι θα συναντήσουν πάλι τον θάνατο είτε από την Ε.Ε στα σύνορα, στα κέντρα κράτησης και στις θάλασσες της, είτε μέσα στο τούρκικο κράτος από ρατσιστικά πογκρόμ, την πείνα, την ατελείωτη εκμετάλλευση. Μία κατάσταση που συντηρείται και από την συμφωνία Ε.Ε – Τουρκίας.

Και οι πρώτοι/ες που δεν θα τους δεχτούν στην χώρα τους, δεν είναι άλλοι/ες από όσους/ες απ' αυτούς/ες τώρα μπορεί να λυπούνται και να εξάπτονται για τον Τούρκικο στρατό κι άλλες κινήσεις στήριξης των πεπραγμένων του. Είναι οι ίδιοι/ες που θα μιλήσουν για αλλοίωση του πληθυσμού και του πολιτισμού της Ελλάδας, ουρλιάζοντας για τους αλλόθρησκους, την ίδια στιγμή που μιλάνε για το ISIS και παρόμοια καθεστώτα με απαξίωση και χλεύη λες και διαφέρει το σκεπτικό μεταξύ τους. Οι ίδιοι/ες που αναρωτιούνται άλλες φορές από μέσα τους κι άλλες δυνατά: «Γιατί να μην έχουμε κι εμείς έναν ηγέτη σαν τον Ερντογάν»; Γιατί αυτό είναι που ονειρεύονται. Ένα ολοκληρωτικό κράτος υπό την κηδεμονία ενός «ατσάλινου» ηγέτη που να πρεσβεύει τα «εθνικά ιδεώδη», ενώ αυτοί/ες θα δουλεύουν και θα ζούνε σε συνθήκες εξαθλίωσης μέσα στην καταπίεση και στις φυλακίσεις για όποιον/α τολμήσει να σηκώσει κεφάλι και να πει κάτι αντίθετο από το καθεστώς (χαρακτηριστικά οι Κούρδοι/ισες φυλακίζονται και για το γεγονός ότι μιλάνε την γλώσσα τους). Τελικά πόσο διαφέρουν από αυτό που κράζουν και θέλουν να σκοτώσουν;

Η Rojava, πάντως, αποτελεί ακριβώς το αντίθετο! Κι αυτό να το έχουν στο νου τους οι τυχόν εθνικόφρονες, που σκίζουν τα ιμάτια τους για την Τουρκία. Το εγχείρημα των αυτόνομων κοινοτήτων ξεκίνησε εν μέσω του Συριακού εμφυλίου πολέμου, έπειτα από αρκετές δεκαετίες σκληρής κοινωνικής διεργασίας για όσους/ες το υποστήριζαν. Διαβάζουμε για παράδειγμα σε συνέντευξη Κούρδισας πως όταν πριν κάποια χρόνια πήγαιναν σε

σπίτια για να μιλήσουν στον κόσμο για τέτοιες ιδέες τους έπαιρναν μέχρι και με τις πέτρες. Κι όμως σε πείσμα του πολέμου, των μεγαλεμπόρων, των κύριων κατόχων των μέσων παραγωγής και των πατριαρχικών προτύπων της Μέσης Ανατολής, γεννήθηκε ένα σύστημα με αναβαθμισμένο το ρόλο του γυναικείου φύλου και με απόλυτο σεβασμό σε αυτό, με βάση την οικολογία - τον σεβασμό του ανθρώπου πάνω στην φύση και την αρμονική συνύπαρξη με αυτή- που συνεπάγεται την αυτάρκεια και την άμεση δημοκρατία ως μέθοδο αποφάσεων για τις περισσότερες πτυχές της ζωής των ανθρώπων εκεί..

Κι αυτό συνέβη με τον Οτσαλάν, ο οποίος μέχρι και σήμερα βρίσκεται στην φυλακή, σε πλήρη απομόνωση έπειτα από το «δωράκι» του Ελληνικού κράτους στην Τουρκία, να στρέφεται από την παραδοσιακή Μαρξιστική-Λενινιστική προσέγγιση για το Έθνος-Κράτος στον κομμουναλισμό του Murray Bookchin και στις κοινότητες των Zapatistas, διατυπώνοντας τον Δημοκρατικό Συνομοσπονδισμό ως μία διέξοδο για το πολύπαθο κουρδικό ζήτημα και προτάσσοντας μία κοινότητα με σκοπό την γυναικεία χειραφέτηση και πέρα από κάθε εθνικισμό. Ας αναλογιστεί ο καθένας και η καθεμιά μας την ύπαρξη της Rojava, η οποία φιλοξενούσε αρκετές διαφορετικές εθνικότητες και θρησκείες πριν τις επιθέσεις, σε μία περιοχή όπως η Μέση Ανατολή όπου το θρησκευτικό και πατριαρχικό στοιχείο είναι έντονο. Κι αυτό είναι που θέλουν να συντρίψουν. Την ζωή και την ελευθερία μπροστά στον θάνατο και την καταπίεση.

Το μόνο κοινό, λοιπόν, των κάθε λογής εθνικιστών σχετικά με την κατάσταση στην Βορειανατολική Συρία είναι ο πόλεμος και τα όπλα του τούρκικου κράτους. Ο επεκτατισμός που ζηλεύουν, οι μειονότητες που θέλουνε να θάψουν, οι ύμνοι για τόλμη και «ανδρεία» προς τους στρατιώτες και οι μεγάλοι Ηγέτες και Αρχηγοί. Ο φασισμός δεν κρύβεται μόνο πίσω από συγκεκριμένα σύμβολα αλλά διαχρονικά πίσω από τα εθνικά εμβατήρια και τις εθνικές σημαίες, το μίσος για τον Άλλο, τον αλλόθρησκο, τον διαφορετικής εθνικής καταγωγής, χρώματος, φυλής, σεξουαλικής προτίμησης, τον φτωχό. Και δεν θα καταπιεί μόνο αυτούς αλλά

και την ίδια την κοινωνία μέσα σε ένα καθεστώς ανελευθερίας, καταπίεσης και θανάτου. Γιατί μόνο αυτά έμαθε να σπέρνει ο εθνικισμός και το κράτος. θάνατο, πόλεμο, προσφυγιά, καταπίεση και εκμετάλλευση.

Και μπορεί ανά την υφήλιο τα κράτη να σιωπούν μπροστά στον θάνατο που επιφέρουν οι στρατοί τους και τα γεωπολιτικά, ενεργειακά και όχι μόνο, συμφέροντά τους, όμως οι Κούρδοι και οι Κούρδισες πρέπει να ξέρουν πως οι κοινωνίες, οι οποίες αυτές τις ημέρες κατέκλυσαν δυναμικά τους δρόμους της Ευρώπης είναι μαζί τους, στο πλευρό τους με όσες δυνάμεις έχουν. Όπως και οι Τούρκοι που διαδηλώσαμε μαζί και βρίσκονται ανά χιλιάδες αυτή τη στιγμή έγκλειστοι στις φυλακές της Τουρκίας.

Τα στρατόκαυλα μαρς των παρελάσεων

του Γιώργου Κτενά

Σταχυολογώντας απόψεις τολμηρών διανοητών, συναντάμε το σχολείο ως μια από τις υποχρεωτικές συνθήκες για την ηγεμονία του Κράτους. Η κάθετη μορφή οργάνωσης και οι εξουσιαστικές σχέσεις που συγκροτούν τη μαθησιακή προσέγγιση στα σχολεία, ταυτίζονται με τον εκπαιδευτικό ζουρλομανδύα. Αποτυπώνοντας την πρώτη μορφή διακρίσεων, ενδεδυμένες με το πέπλο δασκάλου-μαθητή. Αν και αποτελούν ξεκάθαρο προθάλαμο των μετασχολικών κοινωνικών διακρίσεων.

Κι εδώ θα μπορούσαν να ανιχνευτούν πεδία διαφορετικής μορφωτικής εκπαίδευσης, όπως είναι για παράδειγμα η δωρεάν είσοδος σε εναλλακτικές πηγές μάθησης (θέατρα, κινηματογράφους, μουσεία κ.α.), ως δια βίου εμπειρία η οποία αποτελεί καθιερωμένη κοινωνική πρακτική. Μακριά από το

τρίπτυχο Πατρίδα-θρησκεία-Οικογένεια που έχει γεμίσει με αίμα και βία την ανθρωπότητα και ενθαρρύνει την κοινωνική αποβλάκωση και τον κυνισμό.

Για τον Χάμπερμας οι καθιερωμένες ιδέες αποτελούν τον πρώτο μηχανισμό ανάγνωσης της πραγματικότητας, παράγοντας και αναπαράγοντας τις κοινωνικές ανισότητες. Με το σχολείο να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο καθώς λειτουργεί, τελικά, ως μηχανισμός καταστολής των ελεύθερων ιδεών. Ήδη από τον 18ο αιώνα υπήρξε προσπάθεια επαναπροσέγγισης της παιδαγωγικής πρακτικής, μέσω του παραγκωνισμού τού θρησκευτικού δογματισμού (για αιώνες η φιλοσοφία λειτούργησε ως θεραπαινίδα της θρησκείας) που έφερε, παράλληλα, στο προσκήνιο τη διαλλεκτική φύσης-ανθρώπου. Απέναντι στη στείρα αποστήθηση και τις πειθαρχίες που αυτή επιβάλλει, υπήρξε η μορφή της εκπαίδευσης που επεδίωξε την άρση του διαχωρισμού διανοητή-χειρώνακτα. Μια διαφορετικού τύπου εκπαίδευση όχι για την κοινωνία, αλλά παρέα με την κοινωνία στο σύνολό της, με τελικό σκοπό την ίδια την κοινωνική απελευθέρωση.Πώς θα μπορούσε να υπάρξει αυτή η κοινωνική απελευθέρωση σήμερα; Εδώ θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη η κεκτημένη γνώση από τις μελέτες του Ράιχ, καθώς χρειάζεται πρωτίστως να αλλάξει η χαρακτηροδομή των ανθρώπων. Τα επιθετικά χαρακτηρολογικά χαρακτηριστικά και η αδυναμία λήψης και προσφοράς ηδονής, ταυτίζονται. Για αυτό και ο Χίτλερ είχε μαζί του μεγάλος μέρος της γερμανικής εργατικής τάξης, πλην των καπιταλιστών, καθώς είχε υποτάξει τη σεξουαλικότητά της. Δημιούργησε, δηλαδή, αυταρχικές προσωπικότητες που τις υπέτασσε σε μια γενική αρχή: εκείνη του Φύρερ. Στη *Μαζική Ψυχολογία του Φασισμού* ο Ράιχ αναλύει πώς η μητέρα εξομοιώνεται με το έθνος (που παράλληλα είναι ταυτισμένο με το Κράτος) και ο πατέρας με τον ηγέτη. Με τις στολές και τις παρελάσεις να αποτελούν αφενός νομιμοποιητικό παράγοντα εθνικισμού (μέσω της δημιουργίας ενιαίας Ιδεολογίας), αφετέρου υποκατάστατο σεξουαλικής ικανοποίησης.

Πρέπει να αποκρυσταλλώσουμε ότι τα στρατιωτικά μαρς των μαθητικών παρελάσεων, αναμετρώνται με την ίδια την ανθρώπινη

φύση, τη σεξουαλικότητα, την κοινωνική απελευθέρωση. Δημιουργώντας στρατόκαυλους μαθητές της καθημερινότητας, ανυποψίαστα καταπιεσμένους από αφελείς δοξασίες. Με αυστηρή πειθαρχία σε αυθαίρετα εκπαιδευτικά προγράμματα και εθνικιστικού τύπου εκδηλώσεις. Μήπως σε αυτές τις εκδηλώσεις πρέπει να αναζητήσουμε, πρωτίστως, την άκρη του νήματος που οδηγεί στο μαθητικό bullying;

Μαθαίνουμε στα παιδιά να μισούν τη Δευτέρα ήδη από το απόγευμα της Κυριακής. Κάθε Κυριακής. Κι αυτό είναι κάτι που πρέπει να αλλάξει. Όπως και η συμμετοχή τους στις παρελάσεις, καθώς η βαρβαρότητα δεν μαθαίνει ποτέ καλούς τρόπους. Καταργείται. Και από αυτή τη βαρβαρότητα οφείλουμε να προστατεύσουμε τους μαθητές.

Έθνος-Κράτος, Εθνικισμός & η Ανάγκη για Ρίζες

Yavor Tarinski

Το Κράτος είναι κάτι το ψυχρό που δεν μπορεί να εμπνεύσει αγάπη,
αλλά το ίδιο σκοτώνει, καταπνίγει οτιδήποτε μπορεί να αγαπηθεί·
έτσι κάποιος αναγκάζεται να το αγαπήσει, αφού δεν υπάρχει τίποτα άλλο.
Αυτό είναι το ηθικό μαρτύριο των ανθρώπων σήμερα.
Simone Weil[1]

Η επίδραση που έχει σήμερα ο εθνικισμός μπορεί να αποδοθεί στο αίσθημα ξεριζώματος που βιώνουν οι άνθρωποι στη σύγχρονη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση. Η ανθρώπινη ανάγκη της αίσθησης του «ανήκειν» σε μια κοινότητα, μέσα σε ένα γνώριμο

χωροχρονικό περιβάλλον, αγνοείται συστηματικά από το κυρίαρχο ετερόνομο παράδειγμα του ατομικισμού και της εκμετάλλευσης.

Το ρίζωμα αποτελεί μια από τις σημαντικότερες, μα παραμελημένες, ανθρώπινες ανάγκες. Οι άνθρωποι «ριζώνουν» όταν όχι μόνο αισθάνονται ασφαλείς, αλλά όταν συμμετέχουν ενεργά και οργανικά στη ζωή της κοινότητάς τους, διατηρώντας με αυτόν τον τρόπο ζωντανά ορισμένα χαρακτηριστικά από το παρελθόν και προσδοκίες για το μέλλον. Όταν γεννιέται, κάθε ανθρώπινο ον συνδέεται με έναν συγκεκριμένο τόπο γέννησης, με παραδόσεις και με ένα κοινωνικό περιβάλλον. Όπως γράφει η φιλόσοφος Simone Weil:

Κάθε ανθρώπινο ον χρειάζεται να έχει πολλαπλές ρίζες. Είναι καλό για αυτό να αντλεί σχεδόν το σύνολο της ηθικής, πνευματικής και ψυχικής του ζωής από το περιβάλλον του οποίου αποτελεί φυσικό τμήμα.[2]

Στην παρούσα κατάσταση του ξεριζώματος, παρ'όλα αυτά, το Έθνος-Κράτος, και τελικά ο εθνικισμός, εμφανίζεται ως το μοναδικό απομεινάρι ανθρώπινης συλλογικότητας που σχετίζεται με την ακριβή γεωγραφική περιοχή και ιστορικότητα ανάμεσα σε ψηφιοποιημένα παγκόσμια ρεύματα εξουσίας και κεφαλαίου.

Το σύγχρονο ψευδο-ρασιοναλιστικό παράδειγμα που τοποθετεί την κατανάλωση και την ατομική επιτυχία ως τον κύριο στόχο της ζωής έχει φτάσει να φθείρει όλους τους κοινωνικούς δεσμούς και τις συνεκτικές φαντασιακές σημασίες. Όπως εξηγεί ο Καστοριάδης στο άρθρο του *«Η Κρίση της Σύγχρονης Κοινωνίας»,* αυτές οι διαδικασίες έχουν φτάσει να παράγουν μια **κρίση ασημαντότητας** στις αποκαλούμενες ανεπτυγμένες φιλελεύθερες κοινωνίες η οποία εξαπλώνεται βραδέως σε όλους τους δορυφόρους τους στον αναπτυσσόμενο κόσμο[3]. Σε μια τέτοια κρίση οι κοινωνικοί δεσμοί εξαλείφονται, ακόμη και σε οικογενειακό επίπεδο, και η μόνη οντότητα που μένει να παρέχει οποιουδήποτε είδους ταυτότητα, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε ατομικό επίπεδο, η οποία να συνδέει το μέλλον, το παρόν και το παρελθόν, φαίνεται να είναι το Έθνος-Κράτος.

Η πραγματικότητα όμως είναι αρκετά διαφορετική. Έχουν υπάρξει, και σε έναν βαθμό υπάρχουν ακόμα, πολλά άλλα επίπεδα ανθρώπινων συλλογικοτήτων με αναφορά στο κοινό έδαφος σε πολύ μικρότερη, αποκεντρωμένη και ανθρώπινη κλίμακα όπως ο δήμος, η πόλη, το χωριό, η επαρχία, κλπ. Το έθνος, ή με άλλα λόγια το Κράτος, έρχεται να τα αντικαταστήσει όλα αυτά, ομογενοποιώντας τις διάφορες κουλτούρες και παραδόσεις μέσα στα σύνορά του, στην προσπάθειά του να εγκαθιδρύσει την εξουσία του ως τη μόνη νόμιμη. **Η εθνική ταυτότητα, επομένως, έρχεται να αντικαταστήσει ή να κυριαρχήσει πάνω σε κάθε άλλον συνδετικό δεσμό.**

Όπως αναφέρει η Simone Weil: *Το πολυτιμότερο αγαθό του ανθρώπου, μέσα στον κόσμο της χρονικότητας, δηλαδή η συνέχειά του μέσα στον χρόνο πέρα από τα όρια που θέτει η ανθρώπινη ύπαρξη σε κάθε κατεύθυνση, αυτό το αγαθό εναποτέθηκε πλήρως στα χέρια του Κράτους.*[4]

Η Ανάδυση του Έθνους-Κράτους

Τα έθνη αποτελούν πρόσφατη ανακάλυψη, αν λάβουμε υπ’όψιν το χρονικό διάστημα που καταλαμβάνουν μέσα στο σύνολο της ανθρώπινης ιστορίας. Συνδέονται με τη λογική του κρατισμού *(etatism)* και την εμφάνιση του Έθνους-Κράτους. Πριν, όμως, να κυριαρχήσει το έθνος στο κοινωνικό φαντασιακό, η ανθρώπινη συνέχεια στον χώρο και στον χρόνο εκφραζόταν μέσω των κοινών ανθρώπινων εμπειριών, για παράδειγμα, στις μεσαιωνικές πόλεις. Υπήρχε και τότε μια **αίσθηση του «ανήκειν»**, αλλά πιο ρευστής φύσεως· χωρίς να ορίζεται, δηλαδή, αποκλειστικά μέσα σε αυστηρά εδαφικά σύνορα, συγκεκριμένη γλώσσα ή στενά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Αυτό που δεν υπήρχε πριν την ανάδυση του Έθνους-Κράτους ήταν αυτή η **μόνιμη, αυστηρώς ορισμένη, πατριωτική αφοσίωση, σε μαζική κλίμακα, σε ένα μόνο αντικείμενο.** Τα αισθήματα του «ανήκειν» και της αφοσίωσης ήταν πολύ πιο διάχυτα και διάσπαρτα, συνεχώς μεταβαλλόμενα σύμφωνα με κοινές ομοιότητες και μεταβαλλόμενους κινδύνους. Ο χαρακτήρας τους ήταν συνήθως

πολύ πιο περίπλοκος, καθώς τα αισθήματα αυτά ποικίλαν μεταξύ διασυνδεόμενων ομάδων και περιοχών: το «ανήκειν», δηλαδή, σε μία συγκεκριμένη επαγγελματική συντεχνία, πόλη, περιοχή, κοινότητα, ηγέτη, θρησκεία ή φιλοσοφική τάση. Δεν υπήρχε μια μοναδική, υπερ-κοινωνική, εθνική ταυτότητα πάνω από όλες τις άλλες ενδο-κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

Αυτό άλλαξε με την άνοδο των Εθνών-Κρατών.

Το γραφειοκρατικό σώμα του Κράτους και ο εθνικισμός -ως η απόλυτη εσωτερίκευση της εθνικής ταυτότητας από την κοινωνία- επιχειρούν να ομοιογενοποιήσουν το σύνολο των ανθρώπων, που αναγνωρίζουν την κυριαρχία του ενός ίδιου κρατικού μηχανισμού. Έτσι, όπως αναφέρει η Weil, όταν κάποιος μιλά για εθνική κυριαρχία, στην πραγματικότητα εννοεί την κυριαρχία ενός Έθνους-Κράτους.[5] Σε μία διακυβέρνηση, δηλαδή στην τέχνη του να ασκείς κρατική πολιτική, η εξουσία δεν εδράζεται στη συλλογική διάθεση του λαού αλλά απορροφάται ολοκληρωτικά από τον απάνθρωπο, ανελέητο και γραφειοκρατικό κρατικό-*ετατιστικό* μηχανισμό.

Η πλήρης πρόσδεση του τελευταίου στην εξουσία, όπως διαμορφώνεται μέσω της **διαρκούς αστυνόμευσης της καθημερινής ζωής**, προκαλεί από τη μια, ανθρώπινα αισθήματα καχυποψίας, μίσους και φόβου, ενώ από την άλλη, το εθνικό στοιχείο απαιτεί την απόλυτη αφοσίωση και θυσία στην ίδια ακριβώς δομή, ενισχύοντας την απόλυτη κυριαρχία της σε υλικό και γνωσιακό επίπεδο. Αυτά τα, φαινομενικά παράδοξα, χαρακτηριστικά αλληλοσυμπληρώνονται λογικά. Η πλήρης συγκέντρωση εξουσίας στα χέρια μιας υπερ-κοινωνικής γραφειοκρατικής οντότητας απαιτεί από αυτή (την οντότητα) να εμφανίζεται στα υποκείμενά της ως μια απόλυτη αξία, ως μια άστοργη ειδωλολατρία, στην οποία η Weil παραθέτει τη ρητορική ερώτηση – *τι θα μπορούσε να είναι πιο τερατώδες, πιο σπαρακτικό;*[6]

> *Σε αντίθεση με τις απόλυτες μοναρχίες του παρελθόντος, στις οποίες οι βασιλιάδες παρουσιάζονταν ως άμεσοι απόγονοι του θεού, τα σύγχρονα Έθνη-Κράτη παρουσιάζονται ως*

εκκοσμικευμένα. Συνεχίζουν, όμως, να υπάγονται σε ένα μεταφυσικό φαντασιακό: τέτοιο που δεν σχετίζεται με τη θρησκεία ή τον θεό, αλλά με τους χομπσιανούς φόβους για τον λαό και τον βεμπεριανό γραφειοκρατικό ρατιοναλισμό.

Το Κράτος δεν αποτελεί ένα ιερό είδωλο, αλλά ένα υλικό αντικείμενο που υπηρετεί έναν «αυταπόδεικτο», εθνικά καθορισμένο σκοπό, ο οποίος πρέπει να ισχύσει πάνω από κάθετι άλλο. Προσδιορίζει, όπως αναφέρει ο Κούρδος επαναστάτης Abdullah Ocalan, ένα πλήθος από χαρακτηριστικά όπως: έθνος, πατρίδα, εθνική σημαία, εθνικός ύμνος και πολλά άλλα, των οποίων ο σκοπός είναι να αντικαταστήσουν παλιότερα θρησκευτικής βάσης, χαρακτηριστικά.[7] Η έννοια της εθνικής ενότητας θυμίζει αλλά προχωράει ακόμη πιο πέρα από θρησκευτικές ιδέες, όπως είναι η «Ενότητα με τον θεό». Γίνεται θεϊκή με έναν απόλυτο τρόπο.

Για να μπορέσει να πετύχει αυτή την πλήρη απορρόφηση όλης της κοινωνικής ζωής, πασχίζει να διαλύει συστηματικά όλες τις οργανωμένες και αυθόρμητες εκφάνσεις της δημόσιας συναναστροφής, ώστε να παραμένει **ο μόνος σύνδεσμος ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν, όπως επίσης και η μόνη κοινωνική και ατομική σημασία.** Αυτός ο ανταγωνισμός ανάμεσα στο Κράτος και την κοινωνία, που παίρνει τη μορφή της προσπάθειας του πρώτου να υποβαθμίζει διαρκώς τον δημόσιο χώρο και χρόνο, έχει μικρή αλλά ακατάπαυστη ένταση. Η διαδικασία αυτή είναι αόρατη από την κοινωνική συνείδηση, λόγω της προσοχής που απαιτείται από τη μεριά του Κράτους ώστε να μην χάσει την υπεροχή και τη νομιμοποίηση που του παρέχει ο εθνικισμός.

Το αποτέλεσμα αυτής της εθνικής γραφειοκρατικοποίησης της καθημερινής ζωής είναι η επιβολή, στο φαντασιακό των ανθρώπων, στοιχείων δουλικότητας, παθητικότητας και συμμόρφωσης, ώστε να μπορούν δύσκολα να φανταστούν την κοινωνική αλληλεπίδραση μακριά από το Έθνος-Κράτος.

Έθνος-Κράτος και Σύνορα

Η δυναμική του Κράτους και του εθνικισμού οριοθετεί αυτούς που βρίσκονται μέσα στα σύνορά τους, τόσο σε εδαφικό όσο και σε χρονικό επίπεδο. Απ΄τη μια μεριά, τους περιφράζει μέσω των εδαφικών συνόρων, ενώ από την άλλη, μέσω της υποταγής του ανθρώπινου φαντασιακού σε πατριωτικές ταυτότητες. Συνεπώς, η κοινωνική ροή ιδεών μέσα στον χώρο και τον χρόνο εμποδίζεται. Αυτά τα εθνικά διαμερίσματα περιορίζουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα και παρόλο που δεν την πνίγουν εντελώς, μειώνουν σημαντικά τις δυνατότητές της, τοποθετώντας στο διάβα της συνοριακούς ελέγχους, γραφειοκρατικές τυπικότητες, πατριωτικά δόγματα και εθνικούς ανταγωνισμούς.

Η Simone Weil προτείνει ότι μια λεπτομερέστερη μελέτη της ιστορίας θα αποκαλύψει τη συντριπτική διαφορά μεταξύ της ροής των ιδεών και των πολιτισμών σε προ-εθνικές περιόδους και στη σύγχρονη εποχή της κρατικής πολιτικής και του καπιταλισμού.[8] Χωρίς να ρομαντικοποιούμε την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα, μπορεί σε αυτές τις περιόδους να δει κανείς τη ρευστή, δημιουργική, γεμάτη περιέργεια σχέση που οι κάτοικοι των πόλεων και των περιοχών, από διαφορετικά πολιτισμικά και εδαφικά υπόβαθρα, είχαν μεταξύ τους αλλά και με την ιστορία τους, το παρόν και το μέλλον.

Σήμερα απ’ την άλλη, ενώ είμαστε, υποτίθεται, συνδεδεμένοι παγκοσμίως ο ένας με τον άλλο και ενώ ο πλανήτης έχει γίνει, όπως λέγεται, ένα «γιγάντιο χωριό», παρατηρούμε μεγαλύτερη καχυποψία για τον ξένο, μεγαλύτερο φόβο για το άγνωστο, απ΄ ό,τι θα μας υποδείκνυε η πρόσβασή μας στη γνώση, την επιστήμη και την τεχνολογία. Ένας από τους κύριους λόγους που συμβαίνει αυτό είναι η **ολοένα και βαθύτερη περίφραξη του δημόσιου χώρου και χρόνου από την κρατική πολιτική και τον εθνικισμό.**

Παρόμοιες διεργασίες έχουν παρατηρηθεί κι από άλλους στοχαστές όπως ο David Graeber, ο οποίος στο βιβλίο του *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy*[9], σημειώνει τις ανεκπλήρωτες υποσχέσεις της υψηλά επιστημονικής, τεχνολογικής εποχής που ήδη διανύουμε. Αυτές τις αποτυχημένες προσδοκίες τις αποδίδει στην

πολιτισμική στροφή από την πραγματικότητα στην προσομοίωση, η οποία είναι άμεσο αποτέλεσμα των καπιταλιστικών και γραφειοκρατικών δυναμικών που ξερίζωσαν τις κοινωνίες από την οργανική εμπειρία και την εμπλοκή με τον δημόσιο χώρο και χρόνο.

Η Εθνική Αίσθηση της Αδικίας και της Αφοσίωσης

Στο εθνικό συγκείμενο της κρατικής πολιτικής, κάθε έννοια δικαιοσύνης ιδιοποιείται από την επεκτατική φύση του Κράτους και υποβάλλεται σε αυτή. Όντας μια οντότητα που στοχεύει στη συγκέντρωση εξουσίας, βρίσκεται συνεχώς σε ανταγωνιστική σχέση με άλλους παρόμοιους σχηματισμούς, όπως και με τις κοινωνικές εξεγέρσεις αναδιανομής της εξουσίας. Τα κράτη πάντα παρουσιάζουν τους εαυτούς τους στη θέση του αδικημένου όσον αφορά τον εθνικό τους στόχο για πλήρη κυριαρχία.

Σύμφωνα με την Hannah Arendt: *Ο φυλετικός εθνικισμός [πατριωτισμός] επιμένει πάντα ότι οι δικοί του άνθρωποι περιτριγυρίζονται από «έναν κόσμο εχθρών» – «ένας εναντίον όλων» – και ότι υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά μεταξύ των ανθρώπων του και όλων των άλλων*.[10]

Η δικαιοσύνη χάνει το νόημά της και απορροφάται από την πατριωτική ρητορική. Μετατρέπεται σε ένα εργαλείο μέσω του οποίου το Έθνος-Κράτος διαχειρίζεται και καταδικάζει τους αντιπάλους του σε γεωπολιτικό και σε εσωτερικό/δομικό επίπεδο (ως εθνικό κίνδυνο και ως εθνικούς προδότες, αντίστοιχα). Αυτή η επιβεβλημένη αίσθηση κοινωνικής αδικίας χρησιμοποιείται για να καλύψει το κενό που δημιουργείται από τις ξεριζωμένες φαντασιακές σημασίες, οι οποίες συσχετίζουν τους ανθρώπους και τις κοινότητές τους με τα πραγματικά εδαφικά περιβάλλοντα και τις ζωηρές κουλτούρες. Προσπαθεί να μετατρέψει τις ενέργειες, που γίνονται στο όνομα της πατρίδας, σε αγώνα ενάντια στην παγκόσμια αδικία.

Αλλά απ’ τη στιγμή που αυτό το αίσθημα εθνικής αδικίας είναι θεαματικού και όχι οργανικού χαρακτήρα, οδηγεί συχνά σε

ακραίες συμπεριφορές όπως την ξενοφοβία, τον ρατσισμό, τις διακρίσεις κλπ. Έτσι, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η Weil καταλήγει στο ότι *ο φασισμός είναι πάντα στενά συνδεδεμένος με μια συγκεκριμένη μορφή πατριωτικού αισθήματος.*[11]

Σπάζοντας όλους τους οργανικούς δεσμούς της δημόσιας ζωής και αντικαθιστώντας τους με την **πατριωτική δικαιοσύνη**, το Κράτος γίνεται η μόνη οντότητα στην οποία μπορεί κανείς να **δεσμευτεί αφοσίωση**. Με αυτόν τον τρόπο, τερατωδίες που ενορχηστρώνονται από εθνικές γραφειοκρατίες υιοθετούνται συχνά από το λαϊκό αίσθημα ως δίκαιες. Όπως εξηγεί ο ριζοσπάστης γεωγράφος David Harvey, η εθνική ταυτότητα *είναι το κύριο μέσο από το οποίο το Κράτος αντλεί νομιμοποίηση και συναίνεση για τις πράξεις του.*[12]

Αυτός είναι ο λόγος που οι άνθρωποι οικειοθελώς συμμετέχουν σε πολέμους που θα τους κοστίσουν πολλά, αν όχι την ίδια τους τη ζωή, ενώ ενδυναμώνουν, χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο, τους κυβερνήτες τους, οι οποίοι προκάλεσαν τη σύγκρουση εξαρχής. Είναι αυτή η **φαντασιακή σημασία της εθνικής αφοσίωσης** ενάντια στην απόλυτη αδικία, που έχει οδηγήσει κοινωνίες να σφάξουν η μια την άλλη. Αυτή είναι, σχεδόν σίγουρα, και η μηχανή που υποκινεί τη σημερινή άνοδο της ξενοφοβίας και του ρατσισμού ανάμεσα στους ανθρώπους στις «ανεπτυγμένες χώρες». Ο εθνικισμός τους οδηγεί στο να βλέπουν τους εαυτούς τους σαν θύματα αυτών που αναζητούν καταφύγιο από τα χαλάσματα του «Τρίτου Κόσμου», αμελώντας το γεγονός ότι η λεηλασία και η εκμετάλλευση, που ενορχηστρώνουν τα δικά τους έθνη, είναι αυτά που προκαλούν τα σημερινά μεταναστευτικά κύματα.

Αναπαραγωγή των Ιεραρχιών

Η αίσθηση του ξεριζώματος σιγά σιγά διαπερνά το κοινωνικό φαντασιακό. Τα μακριά πλοκάμια των κυρίαρχων γραφειοκρατικών μηχανισμών τους εγκαθιστούν μέσα στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, κάνοντας σχεδόν αδύνατο το να μη δει κανείς τα πάντα με όρους εθνών, κρατών και καπιταλιστικών σχέσεων.

Η τρέχουσα, όμως, ετερόνομη κοσμοθεωρία αναδημιουργείται, συνήθως, ακόμη και από αυτούς που επαναστατούν εναντίον της. Κοινωνικές κινητοποιήσεις που υψώνονται ενάντια σε εξουσιαστικά καθεστώτα ή εκμεταλλευτικά/παρασιτικά καπιταλιστικά συστήματα τείνουν να αντικαθιστούν σιγά σιγά τα αρχικά δημοκρατικά τους χαρακτηριστικά με την ίδρυση ιεραρχιών και ηγεμονικών λατρειών, που μιμούνται την πατριωτική πίστη στο Έθνος-Κράτος. Αυτό συμβαίνει ειδικότερα, αλλά δυστυχώς δεν σταματά εκεί, στα κινήματα που παλεύουν για την κοινωνική αλλαγή σε επίπεδο αντιπροσώπευσης αφού, όπως σωστά συμπεραίνει ο Max Weber, *κανένα κόμμα, όποιο και να είναι το πρόγραμμά του, δεν μπορεί να οδήγησει αποτελεσματικά το Κράτος χωρίς να γίνει εθνικό.*[13]

Όντας ξεριζωμένοι από το φυσικό και χρονικό περιβάλλον τους, με τον άψυχο γραφειοκρατικό μηχανισμό του Κράτους ως τον μόνο σύνδεσμο ανάμεσα στο ανθρώπινο ον και τον κόσμο, οι άνθρωποι εξωθούνται να ασπάζονται αρχηγούς, των οποίων ο ρόλος θυμίζει αυτόν του κρατικού Λεβιάθαν. Μπορούμε να δούμε αυτή τη λογική στην ποπ κουλτούρα, και συγκεκριμένα στον κινηματογράφο, όπου κατασκευασμένοι σταρ παίζουν χαρακτήρες που μοιάζουν με τις σύγχρονες δημοφιλείς εκδοχές του κράτους: είτε τους αψεγάδιαστους υπερήρωες και κατασκόπους από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, είτε τους κυνικούς και χυδαίους, αλλά αποτελεσματικούς, αντιήρωες που έχουν διαδοθεί μέσα στη σημερινή κρίση πολιτικής αντιπροσώπευσης.

Το ξερίζωμα γεννά κι άλλο ξερίζωμα, ή ακόμη καλύτερα επεκτείνεται, διασφαλίζοντας συνεχώς τη συνέχεια των κυριαρχικών γραφειοκρατικών οργανισμών και των σχέσεων εξουσίας. Οι κίνδυνοι αυτών των διαδικασιών έχουν μελετηθεί από στοχαστές όπως η Hannah Arendt, σύμφωνα με την οποία η αφοσίωση σε θρησκευτικές ή εθνικές ομάδες και ταυτότητες οδηγεί πάντα στην παραίτηση της ατομικής σκέψης.[14] Δεν είμαστε, όμως, καταδικασμένοι να μείνουμε ξεριζωμένοι, και άρα εύκολα ελεγχόμενοι και χειραγωγήσιμοι. Δυνατότητες για ρίζωμα μπορούν να βρεθούν παντού γύρω μας, οι οποίες εδράζονται πέρα

από τις ιδεολογικές μυστικοποιήσεις του σύγχρονου ετερόνομου συστήματος.

Δημιουργώντας Ρίζες

Το να ριζώνεις σημαίνει να αποκαθιστάς την αίσθηση του «ανήκειν» που νιώθει κανείς ως προς το κοινωνικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, μέσω αμοιβαίας ευθύνης. Υπάρχει η ανάγκη να γίνει, όπως προτείνει ο Andre Gorz, «το έδαφος κάποιου» βιώσιμο ξανά.[15] Οι άνθρωποι χρειάζονται να συνδέονται με τις πόλεις και τα χωριά τους μέσω άμεσης συμμετοχής, «από τα κάτω», στη διαχείρισή τους και να τα διαμορφώνουν σύμφωνα με τις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες στον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, αντί να ακολουθούν έναν προκαθορισμένο και στείρο γραφειοκρατικό σχεδιασμό.

Όπως το θέτει ο Gorz, *η γειτονιά ή η κοινότητα πρέπει για άλλη μια φορά να γίνουν ο μικρόκοσμος, που σχηματίζεται από και για όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, εκεί όπου οι άνθρωποι μπορούν να δουλέψουν, να ζήσουν, να ξεκουραστούν, να μάθουν, να επικοινωνήσουν και να κουβεντιάσουν, και τον οποίο διαχειρίζονται μαζί σαν το μέρος της κοινής τους ζωής.*[16] Οι δημοκρατικές συνομοσπονδίες, σε αντίθεση με τα Έθνη-Κράτη, μπορούν ουσιαστικά να συντονίσουν τις δραστηριότητες τέτοιων χειραφετημένων και ριζωμένων κοινοτήτων, επιτρέποντάς τους να επανακτήσουν τον δημόσιο χώρο και χρόνο τους από την εθνικιστική κυριαρχία.

Αυτό απαιτεί την επανεκκίνηση της δημιουργικής δραστηριότητας του κόσμου. **Η αρχαία ελληνική έννοια της *αστυνόμου οργά*,[17] δηλαδή το πάθος για τα κοινά και της δημιουργίας θεσμών, πρέπει να γίνει ζωτική κοινωνική και ατομική σημασία που δίνει νόημα στη ζωή**, έτσι ώστε να επιτρέψει στην υπεύθυνη συμμετοχικότητα να αντικαταστήσει την ανευθυνότητα που καλλιεργεί ο καπιταλισμός.

Αυτό το ρίζωμα δεν μπορεί να γίνει κατά παραγγελία και εξ' άνωθεν από «τεχνητές», δηλαδή εξωκοινωνικές, κατασκευές όπως

εκλογικά κόμματα ή ισχυρούς ηγέτες, για λόγους που ήδη διερευνήσαμε παραπάνω. Αντιθέτως, πρέπει να εκπορεύονται από αμεσοδημοκρατικές οργανώσεις που αναδύονται με οικολογικό τρόπο μέσα στην καθημερινή ζωή από καθημερινές ανάγκες. Σπόροι αυτού του τύπου οργάνωσης υπάρχουν ήδη, σε εμβρυακό επίπεδο, στα σύγχρονα περιβάλλοντα με τη μορφή συνελεύσεων γειτονιάς μέσα σε αστικές εξεγέρσεις, αγορές χωρίς μεσάζοντες μέσα στην οικονομική κρίση, και ακόμα και σε τακτικές συνελεύσεις στις πολυκατοικίες. Οι πολιτικοί ακτιβιστές και οι οργανωμένες ομάδες θα πρέπει να ενθαρρύνουν και να αναπτύσσουν το πολιτικό στοιχείο σε τέτοιες περιπτώσεις και σε αυθόρμητα κοινωνικά κινήματα, αφού **η πολιτική είναι αυτή που επιτρέπει στις κοινωνίες να ανακτούν τον χώρο τους και να καθορίζουν τη χρονικότητά τους.**

Ένα παράδειγμα ενός τέτοιου ριζώματος μπορεί να παρατηρηθεί στην **Παρισινή Κομμούνα** και στο πώς αυτό έγινε διακριτό μέσα από ορισμένες αλλαγές στη γλώσσα. Παίρνοντας τον άμεσο έλεγχο της πόλης τους, η ανάκτηση του δημόσιου χώρου και χρόνου από τους Παρισιάνους μπορεί να ιδωθεί μέσα από την αντικατάσταση των, ως τότε, όρων από *mesdames* και *messieurs* (κυρίες και κύριοι) σε ***citoyen*** και ***citoyenne*** (αρσενικό και θηλυκό του 'πολίτη'). Όπως επισημαίνει η Kristin Ross, η παλαιότερη προσφώνηση, χρησιμοποιούμενη κυρίως από τη γαλλική μπουρζουαζία, έδειχνε **τον κορεσμένο χρόνο του Έθνους.**[18] Επιβεβαίωνε και ενέγραφε τους τότε κοινωνικούς διαχωρισμούς (δηλαδή την υπεροχή της μπουρζουαζίας πάνω στην εργατική τάξη) και τη συνέχιση μιας συγκεκριμένης πολιτικο-ιστορικής παράδοσης διακυβέρνησης και ιεραρχικής διαστρωμάτωσης.

Η εισαγωγή των όρων *citoyen* και *citoyenne* από τους Κομμουνάρους, σύμφωνα με τη Ross, υποδήλωνε τη ρήξη με το εθνικό «ανήκειν». Μπορούμε να πούμε ότι καλούσε σε μία επαναστατική απομάκρυνση από την τεχνητή/εξωκοινωνική εθνική ομαδοποίηση, με κατεύθυνση προς ένα λαϊκό ρίζωμα μιας άλλης πολιτικο-ιστορικής παράδοσης, που χρονολογείται πίσω στην ανάδυση της Αθηναϊκής *Πόλεως*.

Υποδήλωνε μια νέα πολιτικοποιημένη σχέση, την οποία απέκτησαν οι άνθρωποι με το περιβάλλον και τη χρονικότητά τους και με τον τρόπο που συνέδεσαν τον εαυτό τους με την πόλη και την ιστορία τους: από τη μια, άρχισαν να βλέπουν τους εαυτούς τους **ως επιστάτες της πόλης τους,** διαχειρίζοντάς τη συλλογικά· από την άλλη, άρχισαν να αντιλαμβάνονται την ιστορία ως **δημιουργία**, στην οποία έχουν ενεργό ρόλο. Οι όροι *citoyen* και *citoyenne* δεν αναφέρονταν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό στρώμα, μέρος μιας εθνικής οντότητας, αλλά σε μια έκφραση ισότητας και αμοιβαίου πάθους για την πολιτική συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις. Μπορούμε μόνο να φανταστούμε πώς αυτή η νέα δημοκρατική κουλτούρα θα μπορούσε να αναπτυχθεί μακροπρόθεσμα, αν η Κομμούνα δεν καταστελλόταν βίαια από τον Γαλλικό Στρατό έπειτα από τρεις μόλις μήνες ύπαρξης.

Συμπερασματικά

Σήμερα βλέπουμε πως οι κοινωνίες των ξεριζωμένων ανθρώπων ασπάζονται πρόθυμα αφηγήσεις όπως ο εθνικισμός, που εγείρουν μίσος και φόβο και που τελικά οδηγεί στην κοινωνική υποβάθμιση και κανιβαλισμό. Το ψευτοδίλημμα που παρουσιάζεται στο σύγχρονο άτομο είναι είτε να ταχθεί με τον Μεγάλο Αδερφό, δηλαδή το Έθνος-Κράτος, για να του προσφέρει μια αίσθηση του «ανήκειν», είτε να γίνει ένα είδος νεοφιλελεύθερου «space cowboy», που περιπλανάται μόνος στον κόσμο ψάχνοντας πράγματα και εμπειρίες προς κατανάλωση χωρίς καμία αίσθηση αυτοπεριορισμού ή ηθικών φραγμών. Και οι δύο, όμως, αυτές οι επιλογές δυναμώνουν η μία την άλλη, δημιουργώντας έναν βάρβαρο κύκλο.

Αυτό που μοιάζει να μην φαίνεται με «γυμνό μάτι» είναι η τρίτη επιλογή, του ριζώματος των ανθρώπων μέσω της επαναδημιουργίας του δημόσιου χώρου και του πολιτικού χρόνου στη βάση της αμεσοδημοκρατικής αυτοχειραφέτησης. Αυτό σημαίνει την αποκοπή της ιστορίας από την αποστειρωμένη πραγματικότητα του Έθνους-Κράτους και τη σύνδεσή της, απ’ την άλλη, με την οργανική εμπειρία της ζωής στις πόλεις και τα χωριά μας. Τα ιστορικά γεγονότα δεν πρέπει να φιλτράρονται από τους σκοπούς της

κρατικής πολιτικής αλλά από το φαντασιακό πλαίσιο-συγκείμενο της κάθε εποχής και κοινωνίας, επιτρέποντας στις κοινότητες να καθορίζουν τη χρονικότητά τους. Αυτό θα σήμαινε, επίσης, να γίνουν οι χώροι στους οποίους κατοικούμε πραγματικά δημόσιοι, δηλαδή να ελέγχονται και να διαχειρίζονται απευθείας από όσες και όσους κατοικούν και εξαρτώνται απ' αυτούς, και όχι από γραφειοκράτες ή καπιταλιστικές αγορές.

Αυτή η προσέγγιση δεν θα λύσει όλα μας τα προβλήματα, ούτε θα βάλει ένα τέλος στην ιστορία, αλλά θα μας φέρει πιο κοντά **στο παράδειγμα της κοινωνικής και ατομικής αυτονομίας**, που στην ουσία του μπορεί να παρέχει στους ανθρώπους την ελευθερία να αποφασίζουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον τους. Οι ιστορικές λαϊκές προσπάθειες για αυτοχειραφέτηση έχουν δείξει τις δυνατότητες μιας τέτοιας αλλαγής παραδείγματος, προσφέροντάς μας σπόρους προς χρησιμοποίηση στις σημερινές μας προσπάθειες. Είναι στο χέρι μας να αποφασίσουμε το πώς θα προχωρήσουν οι κοινωνίες μας.

Παραπομπές:

[1] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p111

[2] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p40

[3] Cornelius Castoriadis: *Political and Social Writings: Volume 3* (London: University of Minnesota Press, 1993), pp106-117

[4] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p97

[5] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p124

[6] Op. Cit. 4

[7] https://libcom.org/library/nation-state-not-solution-rather-problem

[8] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p119

[9] David Graeber: *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy* (London: Melville House 2015)

[10] Hannah Arendt: *Origins of Totalitarianism* (London: Harvest Book, 1973), p227

[11] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p143

[12] Network for an Alternative Quest: *Challenging Capitalist Modernity II* (Neuss: Mezopotamya Publishing House 2015), p51

[13] Max Weber: *Political Writings* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), p106

[14] https://www.tabletmag.com/jewish-arts-and-culture/books/254461/hannah-arendt-and-gershom-scholem

[15] Andre Gorz: "The Social Ideology of the Motorcar" in *Le Sauvage*, September-October (1973)

[16] Op. Cit. 15

[17] https://www.athene.antenna.nl/ARCHIEF/NR01-Athene/02-Probl.-e.html

[18] Kristin Ross: "Citoyennes et citoyens!" in *Communal Luxury: The Political Imaginary of the Paris Commune* (New York: Verso, 2015)

Μετάφραση: **Γιάννος Σταμούλης**

7+1 Σημεία για τις Πρέσπες

Του Αλέξανδρου Σχισμένου

Η Τριχωνίδα είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας γιατί οι Πρέσπες είναι διαχωρισμένες σε τρία κράτη. Αυτό το απλό δεδομένο με παραπέμπει στη Συμφωνία των Πρεσπών.

1. Τι είναι η Συμφωνία των Πρεσπών;

Είναι μία διπλωματική συνθήκη μεταξύ δύο κρατών που εξυπηρετεί επιπλέον συγκεκριμένους περιφερειακούς σχεδιασμούς διακρατικών οργανισμών, της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ. Ακριβώς γι' αυτό είναι και μία συνθήκη που εξυπηρετεί και τα επιμέρους συμφέροντα των δύο κρατών και τα πολιτικά συμφέροντα των κυβερνήσεών τους. Η πρόσφατη παρέμβαση της Ρώσικης Ομοσπονδίας ενάντια στη Συμφωνία, που ήταν η πρώτη μεγάλη δύναμη που είχε αναγνωρίσει τη Δημοκρατία της Μακεδονίας το 1992 είναι σαφής. Αναγνωρίζει την επέκταση της σφαίρας επιρροής του ευρωατλαντικού σχηματισμού και ζητά να διεθνοποιήσει το ζήτημα ακριβώς επειδή αφορά και τη ρώσικη ζώνη επιρροής.

2. Λύνει η συμφωνία το "Μακεδονικό";

Όχι βέβαια, αντιθέτως το χρησιμοποιεί ως εργαλείο διαπραγμάτευσης – εξάλλου το ίδιο το "Μακεδονικό" αποτελεί τεχνητό ζήτημα που κατασκευάστηκε από τους κρατικούς μηχανισμούς ως εργαλείο χειραγώγησης. Πώς να λυθεί διακρατικά ένα ζήτημα που προκύπτει ακριβώς από την εθνοκρατική θέσμιση των δύο χωρών και αποτελεί θεμέλια λίθο της νομιμοποίησης της εξουσίας τους;

3. Τι αποτυπώνει η Συμφωνία;

Αποτυπώνει τους συσχετισμούς ισχύος των κρατών της περιοχής,

το ένα εκ των οποίων αναγκάστηκε να αλλάξει όνομα και σύνταγμα. Αποτυπώνει επίσης τα όρια μίας άτυπης διακρατικής σχέσης. Έρχεται η στιγμή που η σχέση θα πρέπει να γίνει ρητή, προκειμένου να γίνουν τυπικοί οι συσχετισμοί ισχύος που έτσι καθίστανται συσχετισμοί δικαιοδοσίας.

4. Αντιτίθεται στον δομικό εθνικισμό της περιοχής;

Όχι βέβαια, αντιθέτως τον χρησιμοποιεί ως θεμέλιο δικαιοδοσίας των δύο κρατών επί των πληθυσμών και ζητεί να τον επαναφέρει υπό τυπικό, δηλαδή κρατικό, έλεγχο. Γι' αυτό τονίστηκαν οι ιστοριολογικές αναφορές της Συμφωνίας – η Συμφωνία στηρίζεται στο θεμελιώδες εθνοκρατικό ιδεολόγημα ότι η Ιστορία και οι πολιτισμοί "ανήκουν" κληρονομικά σε κάποιο κρατικό μόρφωμα και ότι τα κράτη θα πρέπει να είναι προσδιορισμένα ως "εθνικά" ομοιογενή – αυτή είναι η βάση νομιμοποίησης του εθνοκράτους. Η ασάφεια του "εθνικού" προσδιορισμού εξάλλου επιτρέπει σε πατριωτικές και εθνικιστικές πολιτικές δυνάμεις να διεκδικούν ως "εθνικούς" διάφορους επικαλυπτόμενους προσδιορισμούς π.χ. Έλληνας και Μακεδόνας.

Η Συμφωνία αποτελεί ένδειξη της ισχύος των εκατέρωθεν εθνικισμών, καθώς το ίδιο το ζήτημα που υποτίθεται ότι επιλύεται de jure (διά του νόμου) είναι ένα αυθαίρετο ζήτημα που de facto (δια της πραγματικότητας) δεν θα είχε καν τεθεί. Ας θυμηθούμε ότι οι επαναστάσεις που προηγούνται των ιδρυτικών πράξεων των εκατέρωθεν κρατών και στις οποίες ιστορικά αναφέρονται, η επανάσταση του 1821 και η εξέγερση του Ίλιντεν, στον καιρό τους αποτέλεσαν κοινωνικές εξεγέρσεις που συνένωσαν πληθυσμούς διαφόρων γλωσσών και εθίμων. Γι' αυτό φυσικά δεν είναι επαρκείς δικαιολογήσεις της εθνικής ομοιογένειας η οποία παραπέμπεται σε μυθικά 'αποκαθαρμένα' παρελθόντα και διαστρεβλωμένες ιστορικές αφηγήσεις. Οι κυβερνήσεις των εκάστοτε κρατών δημιούργησαν το "Μακεδονικό" εκ των άνω, δεν προέκυψε από τις κοινωνικές διεργασίες των πληθυσμών που για αιώνες μοιράζονταν την περιοχή. Η de jure "επίλυσή" του συμβάλλει στη de facto αναπαραγωγή του.

5. Πότε ένας τοπικός γεωγραφικός προσδιορισμός γίνεται εθνικός;

Όταν υιοθετηθεί από μία άρχουσα ελίτ έτοιμη να συγκροτήσει έναν εκκοσμικευμένο, αποκλειστικό και ενιαίο γραφειοκρατικό και στρατιωτικό μηχανισμό εξουσίας και μόνο στον βαθμό που επιβάλλει μία ενιαία εκπαίδευση, μια ενιαία φορολόγηση και μία ενιαία διαχείριση της δημόσιας κοινωνικής ζωής. Για το εθνοκράτος της Βόρειας Μακεδονίας ο γεωγραφικός προσδιορισμός 'Μακεδονία' αποτελεί υπαρξιακό, σχεδόν, όρο νομιμοποίησης. Όμως και για το εθνοκράτος της Ελλάδας, η πλήρης ενσωμάτωση της φαντασιακής οντότητας της Μακεδονίας στο ενιαίο εθνικό αφήγημα, χωρίς φυσικά την, αδύνατη, ενσωμάτωση της αντίστοιχης γεωγραφικής περιοχής, αποτελεί κομβικό ζήτημα θωράκισης της νομιμοποίησής του.

Αυτό επέτυχε ο Τσίπρας με τη ρητή διακήρυξη ότι η αρχαία Μακεδονία έχει "ελληνική" ταμπέλα, που θα φαινόταν άσχετη σε μια συμφωνία που ρυθμίζει τις σχέσεις σύγχρονων κρατών, αν δεν λάβουμε υπόψιν ότι τα ίδια τα σύγχρονα κράτη θεμελιώνονται στην αυθαιρεσία της "ιστορικής κληρονομιάς". Ιδίως σε κράτη-προτεκτοράτα, όπως η Βόρεια Μακεδονία και η Ελλάδα, που ουσιαστικά συγκροτήθηκαν με έξωθεν αποφάσεις, παρά από την βία των τοπικών γεγονότων, η νομιμοποίηση παραπέμπεται στην ασάφεια του μακρινού παρελθόντος. Όμως είναι η Ελλάδα που, από θέση ισχύος, ζητεί να καπαρώσει δύο γεωγραφικούς προσδιορισμούς που δεν ταυτίζονται μα τέμνονται, ενώ η Βόρεια Μακεδονία δεν απαιτεί – δεν δύναται να απαιτήσει – αποκλειστικότητα.

6. Πότε μία διάλεκτος γίνεται γλώσσα;

Όταν αποκτά στρατό, σημειώνει ο Max Weinreich. Εξ ου και η "γλωσσολογική" διαμάχη, που, ενώ υποτίθεται ότι είναι "επιστημονικό ζήτημα", είναι πολιτικό. Η νεοελληνική ταυτότητα συγκροτήθηκε με γλωσσικά κριτήρια αποκλεισμού (που παραπέμπουν και στα θρησκευτικά κριτήρια, καθότι η ελληνική είναι η γλώσσα των Ευαγγελίων)· αντιθέτως για τους ομιλούντες τις γλώσσες της

μεγάλης σλαβικής γλωσσικής οικογένειας, το γλωσσολογικό δεν αποτελεί τόσο σημαντικό κριτήριο, δεν υπάρχει ζήτημα αποκλειστικότητας. Στην Ελλάδα το γλωσσικό ζήτημα, η διαμάχη μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής, η διγλωσσία, βασανίζει την κοινωνική ζωή σχεδόν ως σήμερα. Δεν υπήρξε τέτοιο θέμα διγλωσσίας στις σλάβικες περιοχές –εκεί υπήρξε διαμάχη επιλογής αλφαβήτου (κυριλλικό ή λατινικό). Το παράδοξο με τους Έλληνες δεξιούς εθνικιστές είναι ότι ζητούν να μην αναγνωρίζεται μακεδονική γλώσσα, ενώ ούτε οι ίδιοι δεν γνωρίζουν κάποια μακεδονική διάλεκτο της ελληνικής γλώσσας. Αυτή την εθνικιστική ακρότητα την παραμερίζει η Συμφωνία των Πρεσπών, όπως κάθε κυβέρνηση θα έκανε, δεξιά ή αριστερή – αποδεικνύεται και από την πολιτική αναγνώρισης της γλώσσας των Καραμανλή και Αβέρωφ.

7. Ποια η διαφορά ιθαγένειας και εθνικότητας;

Η ιθαγένεια είναι μία τυπική απόδοση υπηκοότητας, ενώ η εθνικότητα είναι μια αφηρημένη απόδοση ταυτότητας. Η πρώτη αφορά λειτουργικές, τυπικές διοικητικές ταξινομήσεις, η δεύτερη αφορά την αυθαίρετη φαντασιακή βάση της νομιμοποίησής τους. Η ιθαγένεια απαντά στο ερώτημα σε ποια κρατική δικαιοδοσία υπάγεται το άτομο, η εθνικότητα απαντά στο ερώτημα σε ποια φαντασιακή κοινότητα ανήκει το άτομο. Όπως δείχνουν οι πρόσφυγες, απαγορεύεται κάποιος άνθρωπος να μην έχει ιθαγένεια και εθνικότητα και ας μην ταυτίζονται αναγκαία. Και οι δύο αποτελούν άνωθεν επιβαλλόμενες ταυτότητες, καθορισμούς απόδοσης ατομικής ευθύνης σύμφωνα με τις επιταγές της θεσμισμένης εξουσίας. Και οι δύο προϋποθέτουν μια ενιαία κρατική εξουσία, εξουσία διαχωρισμένη από την κοινωνία, καθώς και μία αποκλειστική πολιτική κυριαρχία ικανή να διαχωρίζει και να ταυτοποιεί τα κοινωνικά σύνολα που βρίσκονται στην επικράτειά της.

Η δικαιοδοσία του εθνοκράτους είναι εξουσία ταξινόμησης και διαχωρισμού, ενώ οι πολιτικοί μηχανισμοί της κυριαρχίας του στηρίζονται στους διαχωρισμούς και ταξινομήσεις που η ισχύς του παράγει. Και κάθε φορά η βία που απαιτείται προκειμένου

αυτή η εξουσία και αυτοί οι διαχωρισμοί να εδραιωθούν ως ‘νόμιμοι’ υπερβαίνει κατά πολύ τις τυπικές δικαιοδοσίες των κρατικών διοικήσεων, τόσο προς τους εξωτερικούς συσχετισμούς (έτσι, στις διμερείς αποφάσεις της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας ανακατεύονται οι περιφερειακές υπερδυνάμεις) όσο και προς τους εσωτερικούς (έτσι μεγάλα τμήματα του πληθυσμού βαφτίζονται ‘εσωτερικοί εχθροί’ και διώκονται). Η εθνοκρατική βία υπερβαίνει τη βία άλλων πολιτικών σχηματισμών γιατί είναι πάντοτε πλεοναστική.

Ο Ηλίας Πετρόπουλος σημειώνει πως “αγνοούμε ποιο ακριβώς ειδικό γνώρισμα (π.χ. η γλώσσα ή η θρησκεία) καθορίζει την εθνικότητα ενός ανθρώπου”[1] – προφανώς γιατί δεν υπάρχει τέτοιο ειδικό γνώρισμα καθώς η εθνικότητα αποτελεί ασαφή και αυθαίρετο προσδιορισμό. Καθώς παραδέχεται ο Πετρόπουλος: “Προσωπικώς, δεν ξέρω τι σκατά σημαίνει η φασιστική φόρμουλα ‘έλληνας’”. Ξέρει όμως, ότι είναι φασιστική· από τη στιγμή που κατέληξε να αποτελεί ‘εθνικό’ προσδιορισμό, ταυτότητα που παραπέμπει άμεσα στη δικαιοδοσία του εθνοκράτους που έχει την εξουσία να την αποδίδει.

+1. Συμφέρει το ελληνικό κράτος η Συμφωνία;

Σαφώς, από τη στιγμή που η πολιτική εξουσία του κράτους αυτού βασίζεται σε μία ενιαία εθνική αφήγηση, σε μία συνοριακά ρυθμισμένη επικράτεια δικαιοδοσίας καθώς και σε ένα πλέγμα εξαρτήσεων από διακρατικούς οργανισμούς και διεθνή συμφέροντα. Τόσο η συνοχή της κυρίαρχης εθνικής αφήγησης όσο και η θέση του νεοελληνικού κράτους μέσα στο δίκτυο των τοπικών και περιφερειακών συσχετισμών επιβάλλουν την τυπική αναγνώριση μιας άτυπης σχέσης. Η δυναμική του ασταθούς παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος επιβάλλει την τυπική, και όχι άτυπη και ημιεπίσημη, όπως συνέβαινε ως τώρα, ροή κεφαλαίων.

Ο εθνικιστικός παροξυσμός που ζητάει τη διάλυση της συμφωνίας και την αποκλειστικότητα του όρου “Μακεδονία” είναι τόσο τυφλός, αυτοκαταστροφικός, και απλώς αδιέξοδος, που δεν θα έπρεπε καν να υπάρχει στη δημόσια συζήτηση· κι όμως, ενυπάρχει

υπόρρητα στο ίδιο το ζήτημα, αποτελεί προϋπόθεση της ύπαρξης της διαμάχης, αποτελεί τη μοναδική πηγή της διαμάχης· αποτελεί επίσης υπόρρητη προϋπόθεση του εθνοκράτους – το οποίο βρίσκεται αντιμέτωπο με τα παράδοξά του, εγγενώς εσωστρεφές, αναγκαία εξωστρεφές, μεταξύ μίας θανάσιμης κλειστότητας και μίας ασαφούς ανοιχτότητας, στην εποχή του τέλους της εθνικής πολιτικής. Ασφαλώς μία πολιτική ανοιχτών συνόρων είναι καλύτερη από μία τυφλή πολιτική κλειστών συνόρων, ανεδαφική, αλλοπρόσαλλη και κατασταλτική – όμως τα ίδια τα σύνορα είναι το ουσιαστικό πολιτικό ζήτημα, που συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της εξουσίας, το διακύβευμα μιας πραγματικής δημοκρατικής κοινωνικής πολιτικής, που ασφαλώς αντιμάχεται και υπερβαίνει τόσο το εθνικό όσο και το κρατικό.

Η Συμφωνία των Πρεσπών δεν ζητεί να επιλύσει ή να υπερβεί την εθνικιστική απαίτηση, απλώς να την ελέγξει με τυπικούς όρους. Η Βόρεια Μακεδονία αποτελεί εγγύηση ότι η πλειονότητα της γεωγραφικής περιοχής της Μακεδονίας θα βρίσκεται υπό τη δικαιοδοσία του νεοελληνικού κράτους καθώς και διαβεβαίωση ότι το νεοελληνικό κράτος θα κατέχει, εν είδη κληρονομιάς, την αποκλειστική κυριότητα της αρχαίας ιστορίας της όλης περιοχής. Είναι ένδειξη της φτήνιας και της ρηχότητας της επίσημης πολιτικής συζήτησης το γεγονός ότι τόσο οι αντιπολιτευόμενοι εθνικιστές όσο και οι κυβερνώντες “διεθνιστές” (πόσο “διεθνιστική” μπορεί να είναι η κυβέρνηση οποιουδήποτε σύγχρονου κράτους;) εκατέρωθεν τσακώνονται πάνω στο κείμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών, χωρίς να καταλαβαίνουν ότι η ίδια η διαμάχη υποσκάπτει αμφότερες τις θέσεις τους, αφενός γιατί αποδεικνύει ότι το “εθνικό” είναι το αυθαίρετο, προσδιορισμός δίχως ουσία, δηλαδή ανεδαφικό πεδίο προς ατέρμονη διαμάχη, αφετέρου γιατί δείχνει ότι το πλαίσιο της διακρατικής συνεργασίας συγκροτείται με αποκλειστικά εθνικούς όρους, όρους που υποτίθεται ότι υπερβαίνει.

---

[1] Η. Πετρόπουλος, «Αρβανίτες και αλβανοί», στον τόμο Ο Κουραδοκόφτης, εκδ. Νεφέλη.

Nation-State, Nationalism and the Need for Roots

Yavor Tarinski

> *The State is a cold concern which cannot inspire love, but itself kills, suppresses everything that might be loved; so one is forced to love it, because there is nothing else. That is the moral torment to which all of us today are exposed.*
>
> *Simone Weil[1]*

The influence nationalism has today can be attributed to the sense of uprootedness people experience in the contemporary neoliberal globalization. The human need for feeling part of a community within familiar territorial and temporal environment remains heavily neglected by the dominant heteronomous paradigm of individualism and exploitation.

Rootedness appears as one of the most important, but overlooked, human needs. People are rooted when they, not only feel protected by, but actively and organically participate in the life of their community, preserving in this way alive certain traits of the past and expectations for the future. When brought to life, every human being is connected to a certain place of birth, cultural traditions and social environment. As Simone Weil writes: *Every human being needs to have multiple roots. It is necessary for him to draw well-nigh the whole of his moral, intellectual and spiritual life by way of the environment of which he forms a natural part*.[2]

In the current state of uprootedness, however, The Nation-

State, and eventually nationalism, appears as the last remnant of human collectivity related to actual geographical territory and historicity amidst digitalized global flows of authority and capital.

The contemporary pseudo-rational paradigm that places consumption and individual success as the main target of life has come to degrade all social links and bonding imaginary significations. As Castoriadis explains in his article *The Crisis of Modern Society*, these processes have come to produce a crisis of insignificance in the so-called developed liberal societies that is slowly spreading to all their satellites in the developing world[3]. In this crisis social bonds are being diminished even on family level and the only entity that remains to provide any sort of identity, both on social and individual level, which links the future, the present and the past, appears to be the Nation-State.

The reality, however, is much different. There has been, and to some extent there still are, many other levels of human collectivities related to common ground on much smaller, decentralized and humane scale like the municipality, the city, the town, the village, the province etc. The nation or in other words – the State – has come to replace all of these, homogenizing the various cultures and traditions within its borders in its effort at establishing its authority as the only legitimate one. **Thus the national identity has come to replace or dominate every other bond of attachment.** As philosopher Simone Weil suggests: *[m]an has placed his most valuable possession in the world of temporal affairs, namely, his continuity in time, beyond the limits set by human existence in either direction, entirely in the hands of the State*.[4]

The Emergence of Nation-State

Nations are a recent invention, if we take into account the time span it occupies within the whole human history. It is

tightly related to the logic of *etatism* and the emergence of the Nation-State. But before its domination over social imaginary, people's continuity in space and time was expressed, for example, through their shared experiences in medieval cities and towns. There was still **a sense of belonging**, but it was of a more fluid nature; without being exclusively set within strict territorial borders, specific language or narrow cultural traits.

What did not exist prior to the emergence of the Nation-State was that permanent, strictly-defined patriotic devotion, on a mass scale, to a single object. Feelings of belonging and loyalty were much more diffusive and dispersed, constantly varying according to shared similarities and changing threats. Their character used to be far more complicated as they varied between interconnected groups and territories: belonging to certain professional guild, town, region, community, leader, religion or philosophical tendency. There was not one single extra-social national identity above all other intra-social interactions.

All this has changed with the emergence of Nation-States.

By shifting the role of sovereign from the vibrant public life to the lifeless bureaucratic body of the state, nationalism (as the absolute internalization of national identity by society) attempts at summing the total of people who recognize the authority of one and the same statist formation. Thus, as Weil suggests, when one talks about national sovereignty, he really means the sovereignty of certain Nation-State.[5] In statecraft, i.e. the art of making statist politics, the authority does not lay in the collective disposal of the people but it is being absorbed completely by the inhumane, merciless and bureaucratic *etatist* mechanism.

The latter's complete hold on power, exercised through constant policing of everyday life, provokes on the one hand, popular feelings of mistrust, hatred and fear, while on the

other, the national element demands absolute devotion and sacrifice to the very same structure, strengthening its total domination on material and cognitive level. These seemingly paradoxical characteristics complement logically each other. Total concentration of power in the hands of one extra-social bureaucratic entity requires for it to appear before its subjects as an absolute value, as a loveless idolatry, to which Weil adds the rhetoric question – *what could be more monstrous, more heartrending.*[6]

> ***Unlike absolute monarchies of the past, in which the kings were being presented as direct descendants of God, modern nation-states present themselves as desacralized. But they are still embedded in a metaphysical imaginary: one that is not related to religion or God, but on hobbesian fears of the people and weberian bureaucratic rationalism.***

State is not a sacral idol, but a material object which serves "self-evident", nationally determined purpose, that must be forced above everything else. It allocates, as Kurdish revolutionary Abdullah Ocalan suggests, a number of attributes whose task is to replace older religiously rooted attributes like: nation, fatherland, national flag, national anthem and many others.[7] The notion of national unity comes to reminiscent and goes even further than religious concepts such as the "Unity with God". It becomes divine in an absolute manner.

In order to achieve this total absorption of all social life, it strives at systematically destroying all organized and spontaneous forms of public interaction, so as to remain the only link between the past and the present, as well as the only social and individual signification. This antagonism between State and society, that takes the form of the former's efforts to constantly degrade public space and time, has low but ceaseless intensity. This process is invisible for the social conscience, because of the cautiousness that is

required for the statecraft to not lose its supremacy that nationalism provides. The outcome of this national bureaucratization of everyday life is the infliction of traits of servility, passivity and conformity into people's imaginary, so as to make social interaction beyond Nation-State hardly imaginable.

Nation-State and Borders

The dynamics of State and nationalism enclose those that are situated within their frontiers, both on territorial and temporal level. On the one hand it encloses through its territorial borders, while on the other, through the subordination of people's imaginaries to patriotic identities. Thus the social flow of ideas through space and time is being obstructed. These national compartments restrain human creativity, and although not dulling it completely, they still seriously limit it's potentials by placing on its way border check ups, bureaucratic formalities, patriotic dogmas and national antagonisms. Simone Weil suggests that a closer examination of history will reveal the striking difference between flow of ideas and cultures in pre-national periods and the modern age of statecraft and capitalism.[8] Without romanticizing the Antiquity and the Middle Ages, one can see in those periods the fluid, creative, curious relationship inhabitants of cities and regions from different cultural and territorial backgrounds had with each other, as well as with their history, present and future.

Today on the contrary, when (while) we are supposedly connected globally with each other, and the planet has become, as the popular saying goes, one "giant village", we see more suspicion to the foreign, more fear from the unknown, than our access to knowledge, science and technology should suggest. One of the main reasons for this is the deepening enclosure of public space and time by statecraft and nationalism. Similar processes have been observed by other thinkers like David

Graeber, who in his book *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy*[9] observed the unfulfilled promises of the highly scientific, technological age we have already entered. These failed expectations he attributes to the civilizational shift from the real to the simulational, which is a direct result of the capitalist and bureaucratic dynamics that have uprooted our societies from organic experience of and intervention with public space and time.

The National Sense of Injustice and Loyalty

In the national context of statecraft, every notion of justice is being expropriated by and submitted to the expansionist nature of the State. As being an entity aimed at concentrating authority, it is always in antagonistic relationship with other similar formations, as well as with social uprisings for power redistribution. States always present themselves to be in position of injustice regarding their national mission for complete domination.

According to Hannah Arendt: *tribal nationalism [patriotism] always insists that its own people are surrounded by 'a world of enemies' – 'one against all' – and that a fundamental difference exists between this people and all others*.[10]

Justice loses its meaning and from a matter of public deliberation it is being absorbed by the patriotic discourse. It is being turned into a tool through which the Nation-State processes and condemns its opponents on geopolitical and on inner/structural level (as national threat and as national traitors, respectively). This inflicted sense of national injustice is used to fill the gap left by the uprooted imaginary significations that relate people and their communities to actual territorial environments and vibrant cultures. It attempts at turning acts, done in the name of

homeland, into struggle against universal injustice.

But since this feeling of national injustice is of simulative rather than of organic character, it often leads to extreme attitudes like xenophobia, racism, discrimination etc. Thus it comes as no surprise when Weil concludes that *fascism is always intimately connected with a certain variety of patriotic feeling.*[11]

By breaking all organic bonds of public life and replacing them with patriotic justice, the state becomes the only entity to which one can **pledge loyalty**. In such way monstrosities that are being conducted by national bureaucracies are being often adopted by the common folk as just. As radical geographer David Harvey explains, national identity *is the primary means by which the state acquires legitimacy and consent for its actions*.[12]

This is the reason why people willingly engage in wars that will cost them much, if not even their lives, while empowering, without to place in danger, their rulers, which have provoked the conflict in the first place. It is because of this imaginary signification of national loyalty against the ultimate injustice that has led societies to massacre each other. It is also most certainly the engine of the current rise of xenophobia and racism among people in the developed countries. Nationalism leads them to view themselves as victims of those that seek refuge from the rubbles of the Third World, neglecting the fact that it was the pillage and exploited conducted by their own nations that have provoked these current migratory waves.

Reproduction of Hierarchies

The sense of uprootedness slowly penetrates the social imaginary. The long tentacles of the dominant bureaucratic mechanisms embed themselves within the everyday life of people, making it almost impossible to not view everything in

terms of nations, states and capitalist relations. Thus the current heteronomous worldview is often being recreated by those who rebel against it. Social mobilizations that rise against authoritarian regimes or exploitative/parasitic capitalist systems tend to slowly replace the initial democratic traits with erection of hierarchies and leadership cults that mimic the patriotic loyalty to the Nation-State. This is especially true for, but unfortunately not limited to, movements that strive at achieving social change on representational level since, as Max Weber correctly concludes, *no party, whatever its program, can assume the effective direction of the state without becoming national*.[13]

By being uprooted from their physical and temporal environment, with only the lifeless bureaucratic machinery of the State as a linkage between the human being and the world, people are compelled to embrace leaders, whose role resembles that of the statist Leviathan. We can see this logic in pop culture, and particularly in cinema, where manufactured stars play characters that resemble contemporary popular perceptions of the state: either the flawless superheroes and top agents from the Cold War era, or the cynical and vulgar, but effective, antiheroes that have sprang during the ongoing crisis of political representation.

Thus uprootedness breeds further uprootedness, or better yet – it expands itself, constantly securing the continuation of dominating bureaucratic organisms and power relations. The dangers of these processes have been examined by thinkers like Hannah Arendt, for whom the loyalty to religious or national groups and identities always leads to the abdication of individual thought.[14] But we are not doomed to remain uprooted and thus easily controlled and manipulated. Possibilities for rooting can be found all around us that lay beyond the ideological mystifications of the contemporary heteronomous system.

Putting Down Roots

Putting down roots means restoring the sense of belonging that one feels towards his social and cultural environment, through shared responsibility. There is the need to make, as Andre Gorz suggests, “one’s territory” livable again.[15] People should be linked to their cities, towns and villages, through grassroots direct participation in their management and shape them according to actual social needs in the constantly changing world, instead of following predetermined and sterile bureaucratic planning. As Gorz puts it, *[t]he neighborhood or community must once again become a microcosm shaped by and for all human activities, where people can work, live, relax, learn, communicate, and knock about, and which they manage together as the place of their life in common*.[16] Democratic confederations, instead of Nation-States, can ultimately coordinate the activities of such emancipated and rooted communities, allowing them to reclaim their public space and time from the nationalist supremacy.

This requires for the constant creative activity of the public to once again be irritated. The Ancient Greek notion of Astynomos Orgè[17], i.e. the passion for institution-making, must become vital social and individual signification that gives meaning to life, so as to allow for the responsible participation to replace the irresponsible consumption propagated by capitalism.

Such rooting cannot be “ordered” from above by “artificial” (i.e. extra-social) structures like electoral parties or powerful leaders, for reasons that we already explored above. Instead they should be guided by democratic organizations that emerge in ecological manner in the midst of everyday life by day-to-day necessities. Germs of such organizational type already exist on embryonic level in our contemporary surroundings in the form of neighborhood assemblies during urban insurrections, markets without intermediates during

economic crises, and even the regular meetings between neighbors that live in the same condominium. Political activists and organized groups should encourage and nurture the political element in such occurrences and spontaneous social movements, since politics is what allows societies to reclaim their space and determine their temporality.

An example of such rooting can be observed in the **Paris Commune** and how this was indicated by certain changes in the language. By taking direct control of their city, Parisians' reclamation of public space and time could be observed through the replacement of the terms *mesdames* and *messieurs* (ladies and gentlemen) by ***citoyen*** and ***citoyenne*** (female and male for citizen). As Kristin Ross observes, the former formula, used mainly by the French bourgeoisie, indicated **the saturated time of Nation**.[18] It confirmed and inscribed the existing then social divisions (i.e. the superiority of the bourgeoisie over the working class) and the continuation of a certain politico-historical tradition of statecraft and hierarchical stratification.

The introduction of *citoyen* and *citoyenne* by the communards, according to Ross, indicated a break with the national belonging. Instead we can suggest that it addressed revolutionary withdrawal from the artificial/extra-social national collectivity and heading toward popular rooting in another politico-historical tradition, dating back to the emergence of the Athenian *Polis*. It indicated new politicized relationship that people obtained with their surrounding and temporality and the way they linked themselves to their city and history: On the one hand, they began viewing themselves as **stewards of their city**, managing it collectively; on the other, they began conceiving of history as **creation**, in which they take an active part. *Citoyen* and *citoyenne* was not a reference to a certain social strata, part of national entity, but an expression of equality and shared passion for political participation in public affairs. We could only imagine how

this new democratic culture could have developed in the long run if the Commune was not brutally suppressed by the French army after only three months of existence.

Conclusion

Today we see how our society of uprooted people willingly embraces narratives like nationalism that provoke hatred and fear, which ultimately leads to social degradation and cannibalism. The pseudo-dilemma before the modern individual is either to stick up with the Big Brother, i.e. the Nation-State, which to offer him a sense of belonging, or to become a kind of neoliberal “space cowboy” that wonders the world on his own in search of things and experiences to consume without any sense of self-limitation or ethical boundaries. But both these options strengthen each other and create a vicious cycle.

What seems to be hidden from the “naked” eye is the third option of rooting people through the recreation of public space and political time on the basis of direct democratic self-emancipation. This means detaching history from the sterilization of the Nation-State and linking it instead to the organic experience of life in our cities, towns and villages. Historic facts should not be distilled by the means of statecraft but by the imaginary context of each epoch and society, allowing communities to determine their temporality. This would also mean that the spaces we inhabit become truly public, i.e. controlled and managed directly by those that inhabit and depend on them, and not by bureaucrats or capitalist markets.

This approach will not solve all our problems, neither will put an end to history, but it will get us closer to the paradigm of social and individual autonomy, which in its essence can provide people with the freedom to determine their past, present and future. The historic popular efforts at self-emancipation have shown the potential of such paradigm

shift, offering us germs for us to use in our efforts today. It is in our hands to determine how our societies will move on.

References:

[1] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p111

[2] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p40

[3] Cornelius Castoriadis: *Political and Social Writings: Volume 3* (London: University of Minnesota Press, 1993), pp106-117

[4] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p97

[5] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p124

[6] Op. Cit. 4

[7] https://libcom.org/library/nation-state-not-solution-rather-problem

[8] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p119

[9] David Graeber: *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy* (London: Melville House 2015)

[10] Hannah Arendt: *Origins of Totalitarianism* (London: Harvest Book, 1973), p227

[11] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York:

Routledge Classics, 2005), p143

[12] Network for an Alternative Quest: *Challenging Capitalist Modernity II* (Neuss: Mezopotamya Publishing House 2015), p51

[13] Max Weber: *Political Writings* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), p106

[14] https://www.tabletmag.com/jewish-arts-and-culture/books/254461/hannah-arendt-and-gershom-scholem

[15] Andre Gorz: "The Social Ideology of the Motorcar" in *Le Sauvage*, September-October (1973)

[16] Op. Cit. 15

[17] https://www.athene.antenna.nl/ARCHIEF/NR01-Athene/02-Probl.-e.html

[18] Kristin Ross: "Citoyennes et citoyens!" in *Communal Luxury: The Political Imaginary of the Paris Commune* (New York: Verso, 2015)

Οι Μάγισσες του Εθνομηδενισμού και το Θεωρητικό Κουλουβάχατο της Πατριωτικής Αριστεράς

Γιώργος Παπασπυρόπουλος

1. *"αταβισμός": (βιολογία) η επανεμφάνιση κληρονομικών*

χαρακτηριστικών προγόνου μετά από απουσία αρκετών γενιών, (λόγιο) η επανεμφάνιση ιδεών, συμπεριφορών, μεθόδων κλπ που είχαν ξεχαστεί και θεωρούσαμε ότι ανήκουν στο παρελθόν.

2. *«Όχι μόνο έλλειψη εν μέσω υπεραφθονίας, αλλά και ανοησία εν μέσω γνώσης και επιστήμης […] είναι στο επίπεδο του Κράτους και του στρατού που οι πιο προοδευτικές τάσεις επιστημονικής και τεχνο-λογικής γνώσης συνδέονται με τους πιο καχεκτικούς αρχαϊσμους […]»*
G. Deleuze & F. Guattari, Καπιταλισμός και Σχιζοφρένεια: Ο Αντί -Οιδίπους (πηγή)

Και στις δύο εκδοχές του ο αταβισμός μοιάζει η καταλληλότερη έννοια που μπορεί να περιγράψει την επανεμφάνιση ενός αρχαϊκού εθνικισμού με αφορμή το μακεδονικό.

Και δεν εννοώ το πλήθος των ανθρώπων που πεισματικά, παρά τις συντριπτικές ιστορικές αποδείξεις για το ψηφιδωτό λαών και εθνών που αναπτύχθηκαν στο έδαφος της γεωγραφικής Μακεδονίας του Μεγαλέξανδρου αλλά και την μόλις πρόσφατη μοιρασιά της Μακεδονίας σε τρία+ κράτη με διεθνείς συνθήκες, επιμένουν για την αποκλειστική κατοχύρωση του "ονόματος" στο ελληνικό έθνος-κράτος, αντικρούοντας μία εξίσου ανόητη απόπειρα των Σλάβων γειτόνων μας να κάνουν το ίδιο. Εννοώ κυρίως μία πολεμική που αναπτύσσει η πατριωτική Αριστερά σε συνάφεια και "ιδεολογική" συμφωνία με την πατριωτική Δεξιά κατά των ***"εθνομηδενιστών"*** – έννοιας σαφώς εφευρημένης και ασαφούς.

Στον εθνομηδενισμό, και συγκεκριμένα στη φαντασιακή αντίθεση μαζί του, συναντώνται οι νέοι εθνικιστές κάθε είδους: από τη ναζιστική ακροδεξιά μέχρι το νεοορθόδοξο πατριωτικό Άρδην-Ρήξη του Γ.Καραμπελιά. Από τον κάποτε ψηφοφόρο του ΣΥΡΙΖΑ Γ.Παπαδόπουλο Τετράδη (τον "Καιρό της Ελευθεροτυπίας" για τους παλιότερους) μέχρι τους νεοφιλελεύθερους του liberal.gr.

Ψάχνοντας για ορισμό του νεολογισμού αυτού βρίσκεις με κάποιον κόπο σίγουρα τον παρακάτω:

"Ο εθνομηδενισμός καθιερώθηκε ως ο ορισμός που δηλώνει τον ιστορικό αναθεωρητισμό, την αρνησιπατρία, την αποδόμηση της εθνικής συνειδήσεως και ταυτότητας. Στην ουσία οι απόψεις των εθνομηδενιστών αποτελούν ένα κράμα των μαρξιστικών αντιλήψεων περί ιστορικού υλισμού με τις επιδιώξεις υπερεθνικών καπιταλιστικών κέντρων, στο όνομα *της συμφιλίωσης των λαών σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον χωρίς διακρίσεις*".

Όλα τακτοποιημένα θεωρητικά λοιπόν. Τώρα αφού κατασκευάσαμε την έννοια πρέπει να εντοπίσουμε τους εθνομηδενιστές!

Δεν ξεφεύγει της προσοχής ότι η έννοια αυτή παραπέμπει σαφώς αλλά με πιο "πολιτισμένο" και υποτίθεται θεωρητικό τρόπο πίσω στον προδότη του έθνους, στον αρνητή να πολεμήσει για το κράτος-έθνος του σε έναν επιθετικό πόλεμο, στον αδιάφορο για τα ακριβή όρια των σύγχρονων συνόρων οπαδό της ομοσπονδιοποίησης ευρωπαϊκής ή αμερικανικής, ακόμη και στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Στα κείμενα των πολέμιών του αναφέρεται σαφώς ότι στον εθνομηδενισμό συναντώνται οι μαρξιστές και οι αναρχικοί με τα αφεντικά της Νέας Τάξης και της παγκοσμιοποίησης. Και ότι μοναδικό ανάχωμα στην παγκοσμιοποίηση είναι οι πατρίδες – τα περίκλειστα στα σύνορά τους κράτη που υποτίθεται εμποδίζουν την "κυκλοφορία" και την επικράτηση της Νέας Τάξης που πάλι για τη διευκόλυνσή της αντικαθιστά τον πατριωτισμό με την πολυπολιτισμικότητα…

Κατάρες για την τελευταία έχουμε ακούσει και από τη ναζιστική Ακροδεξιά και από την σταλινική Αριστερά και από το νεοορθόδοξο τόξο από την Κανέλλη μέχρι τον Καραμπελιά και από τον Καμμένο μέχρι τον Καρατζαφέρη…

Στην ουσία τώρα:

1. Εθνομηδενιστές δεν υπάρχουν. Υπάρχουν όπως πάντα άνθρωποι μη εθνικιστές, άνθρωποι που σκύβουν στην ιστορία και αποδομούν τα παραμύθια που χρησιμοποιήθηκαν στην πρόσφατη εθνογένεση πολλών λαών στην προσπάθεια ομογενοποίησης και ένταξής τους χωρίς πολλές εσωτερικές αντιθέσεις στα νεοδημιουργημένα κράτη.

Είναι γνωστή η αλλεργία των σύγχρονων κρατών στην ύπαρξη και αναγνώριση μειονοτήτων στο εσωτερικό τους, κυρίως εθνικών και θρησκευτικών. Γιατί νοιώθουν να απειλούνται από την διαφορετικότητα. Και από εκεί πηγάζει και η επανεμφάνιση ενός αρχαϊκού εθνικισμού, μιας αταβιστικής στάσης απέναντι στην πραγματικότητα: “γιατί αυτή η ομάδα αυτοπροσδιορίζεται έτσι; Πού το πάει; Είναι δάκτυλος του εχθρού, του γείτονα, της νέας τάξης;”

2. Η παγκοσμιοποίηση ομογενοποιεί τους πληθυσμούς, πράγματι. Σε τι όμως; Στην καπιταλιστική αγορά, στον καταναλωτισμό, στους κανόνες της δήθεν ελεύθερης αγοράς που καταστρέφει τους προστατευτισμούς των εθνικών οικονομιών και εξοντώνει τη μικρή και μεσαία τοπική παραγωγή προς όφελος των πολυεθνικών κολοσσών. Επίσης, ομογενοποιεί όλο τον κόσμο ως έδαφος της κυκλοφορίας των χρηματοπιστωτικών προϊόντων που μεγεθύνουν τα περιθώρια συνέχισης της καπιταλιστικής οικονομίας χωρίς άμεση εξάρτηση από την κλασική παραγωγική διαδικασία.

Ναι έτσι είναι. Και ποια είναι η αντίδραση και η αντίσταση σε αυτό; Η επιστροφή στην πατρίδα και το έθνος μας λένε οι πατριώτες της Δεξιάς και Αριστεράς. Και στην Ορθοδοξία, αν θυμόσαστε παλαιότερες προσπάθειες αντίστασης στην παγκοσμιοποίηση μέσω της νεοορθοδοξίας και των υπερκομματικών “δικτύων” της.

Γι’αυτό μιλάμε για αταβισμό, καλύτερα για αταβιστικό εθνικισμό.

Γιατί όταν η νεοπατριωτική αυτή τάση προσπαθεί να εντοπίσει τους εθνομηδενιστές πράκτορες της παγκοσμιοποίησης και τους εθνοπροδότες της πολυπολιτσιμικότητας, δεν τους βρίσκει – αφού είναι κατασκευάσματα της φαντασίας τους. Και ξεσπούν σε αρχαϊκούς αν-ιστορισμούς αρπαζόμενοι από ευκαιρίες που τους δίνονται όπως με τη δημιουργία από την ΝΔ του μακεδονικού ζητήματος. Η Μακεδονία λοιπόν είναι ελληνική.

Κρύβουμε την ιστορία κάτω από το χαλί, ξεχνούμε ότι οι αρχαίοι

Μακεδόνες κατέκτησαν τις ελληνικές πόλεις με τη βία, ξεχνούμε ότι οι έλληνες κάτοικοι ήταν μειοψηφία στους αιώνες στην περιοχή ή ότι οι Σλάβοι είναι εκεί από τον 6ο αιώνα, ξεχνάμε πολέμους και ανταλλαγές πληθυσμών, ξεχνάμε ότι με βάση αυτά τα κριτήρια η Θεσσαλονίκη είναι εβραϊκή πόλη, ξεχνάμε ότι μας δόθηκε ως κράτος το 50+ της περιοχής μετά από πετυχημένους πολέμους το 1913 και όχι βάσει εθνολογικής πληθυσμιακής υπεροχής.

Όχι, "η Μακεδονία είναι Ελλάδα".

θα μπορούσε να είναι και σύνθημα νέας εκστρατείας για ανακατάληψη εδαφών όπως το "να πάρουμε την Πόλη" αν μπορούσαμε να το κάνουμε. Απλά δεν μπορούμε. Αλλά ας μην ξεχνάμε ότι ο εθνικισμός είναι πόλεμος με άλλα μέσα όπως και η οικονομία. Πόλεμος σε προετοιμασία, πόλεμος σε αναζήτηση κατάλληλης συγκυρίας. Αφού η Μακεδονία είναι ελληνική, αφού η αρχαία Μακεδονία περιελάμβανε την μισή τουλάχιστον πΓΔΜ ιστορικά και το ένα τρίτο της Βουλγαρίας, κάποια ευνοϊκή στιγμή "θα την πάρουμε πίσω όλη", όχι μόνο το κομμάτι που μας παραχώρησαν οι διεθνείς συνθήκες. Και με μια νέα ανταλλαγή πληθυσμών θα την ομογενοποιήσουμε ξανά…

> *Αυτή είναι η ρηχότητα του εθνικισμού. Ως εκεί φτάνει. Λύνει τα προβλήματα των συνόρων με βία και πόλεμο.*

Είναι όργανο ο εθνικισμός, ένα εργαλείο του κράτους για την επέκταση των εδαφών του. Έτσι απλά. Και για τους κρατιστές Δεξιάς και Αριστεράς είναι κατανοητό να ιδεολογικοποιούν το ζήτημα. Να βρίσκουν μεταξύ των ειρηνοποιών πράκτορες του εχθρού, του πολυπολιτισμού και του εθνομηδενισμού…

Γιατί για να παρασύρουμε τα πλήθη πρέπει να βρούμε προδότες. Να απευθυνθούμε στο ένστικτο της αυτοσυντήρησης, στο θρησκευτικό συναίσθημα, στην ανάγκη πίστης και όχι έρευνας, στην ανυπομονησία της επιβολής και της λύσης του γόρδιου δεσμού του καπιταλισμού με μαγικό τρόπο. Να κάψουμε τις μάγισσες και να διώξουμε τον διάβολο του εθνομηδενισμού από

μέσα τους.

Όλα αυτά είναι κατανοητά ως ανάγκες επιβίωσης του ανιστόρητου δεξιού συντηρητισμού, των φανατικών του όποιου δόγματος, πολιτικού ή θρησκευτικού, ακόμα και των αριστερών κρατιστών και προσωπολατρών. Είναι όμως ακατανόητα για ανθρώπους της έρευνας, της γνώσης, της συλλογικης δημοκρατικής ανανέωσης και μεταρρύθμισης της κοινωνίας μας.

Τι δουλειά έχουν τέτοιοι σκεπτόμενοι άνθρωποι με την Κανέλλη και τον Καραμπελιά για να μην πω με την Λουκά και την Καϊλή; Με τύπους δλδ και περσόνες που απλά μεταφέρουν την άγνοιά τους σε διάφορους πολιτικούς χώρους με μοναδικό τους επίδικο να βρουν ικανοποίηση στον τεράστιο προσωπικό τους ναρκισσισμό; Και ταλαιπωρούν όπου μπορούν τη δημόσια ζωή δεκαετίες τώρα με τη βοήθεια των σκανδαλοφυλλάδων και των ΜΜΕ της διαπλοκής;

Τα γράφω αυτά γιατί είδα εντελώς ανόητα άρθρα πολλών αξιόλογων αναλυτών που έχουν πιαστεί στα δίχτυα της εκστρατείας κατά του ανύπαρκτου εθνομηδενισμού και υπέρ του υπαρκτού καραμπελισμού. Επίσης, είδαμε κόμματα πρώην συνιστώσες του ΣΥΡΙΖΑ που συμμετείχαν σε εθνικιστικές διαδηλώσεις και μάλιστα δίπλα στην ΧΑ, θεωρώντας μείζον το εθνικό μέτωπο και όχι τον αντιφασιμό, όπως λέει και ο πρόσφατα ανανήψας Μίκης, να αναπτύσσουν ένα θεωρητικό κουλουβάχατο όπου ανακατεύεται η αντίσταση στην παγκοσμιοποίηση με την υπεράσπιση του έθνους και την κατίσχυση της “πατρίδας” απέναντι στους φαντασιακούς εχθρούς της. Ένα κουλουβάχατο που ανακατεύει σε νέα μακεδονική σαλάτα τον πλούτο της ενδογενούς και τοπικής παραγωγής με την τοπική παραγωγή φαντασιώσεων και προγονοπληξίας, και βέβαια ορθοδοξίας uber alles και την αντίσταση στα μνημόνια και στη διάλυση του μικρομεσαίου παραγωγικού ιστού από την ΕΕ, με την υπεράσπιση ό,τι πιο συντηρητικού και αντιδραστικού έχει παράξει αυτή η κοινωνία. Με σημαία την καταπολέμηση των μαγισσών του εθνομηδενισμού.

Ψυχραιμία φίλοι.

Κάποτε στα πλαίσια του ψυχρού πολέμου η μαρξιστική ανάλυση κατέληγε στη στήριξη δικτατόρων που ηγούνταν σε "εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα" ως αντικειμενικά προοδευτικών… συχνά επειδή ευνοούσαν τις παγκόσμιες ισορροπίες υπέρ της ΕΣΣΔ ή είτε ακόμη επειδή ξέφευγαν από τη σφαίρα του ιμπεριαλισμού. Λάθη που ως γνωστόν πληρώθηκαν από τους λαούς ακριβά ακόμη και μέχρι σήμερα.

Τώρα μια νέα "αντικειμενική" ανάλυση βάζει από τη μια πλευρά τους εθνικιστές, τους ναζιστές, τους μακεδονομάχους και την πατριωτική Δεξιά και Αριστερά και από την άλλη, την παγκοσμιοποίηση, την Αριστερά, την κοινωνική οικολογία, την πολυπολιτισμικότητα, τη φιλομεταναστευτική πολιτική, τα δικαιώματα των μειονοτήτων και το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού …

Το νέο θεωρητικό κουλουβάχατο του αρχέγονου αυταρχισμού σαν μέσου επίλυσης διαφορών και προβλημάτων. Του αταβιστικού νεοεθνικισμού.

Θα το χάψουμε;

Τρία Παράδοξα του Εθνικιστικού Λόγου

Αλέξανδρος Σχισμένος

Δεν είναι η πρώτη, ούτε η τελευταία φορά που προσπαθούμε να διασαφηνίσουμε πλευρές του σκοτεινού μείγματος του εθνικιστικού φαινομένου. Ούτε είναι εδώ ο χώρος για να αναλύσουμε ή έστω να απαριθμήσουμε τις διάφορες και συχνά αντικρουόμενες ερμηνείες της λέξης «Έθνος», από τον Ρενάν, τον Φίχτε, τον Χέγκελ μέχρι τον Άντερσον, τον Γκέλνερ και τον Χομπσμπάουμ. Θα προσπαθήσω μόνο να εκθέσω εν συντομία τρία

παράδοξα που βρίσκονται στον πυρήνα του εθνικιστικού λόγου. Χρησιμοποιώ τη λέξη «λόγος» με τη σημασία του discourse, ως μια δέσμη αλληλοεξαρτόμενων φαντασιακών σχημάτων και σημασιών και όχι με την υπερβατική ή λογική σημασία του ratio.

Οριοθετώ λοιπόν τον εθνικιστικό λόγο ως τον πρωτογενή λόγο που, ασχέτως από την δευτερογενή ποικιλία των μορφών, των εκφράσεων και των σχεδιασμών που συνιστούν το φάσμα του εθνικιστικού φαινομένου, συγκροτείται από την άρρηκτη συμπλοκή τριών επιμέρους φαντασιακών σχημάτων:

Α) **Της υποστασιοποίησης του γενικού όρου «έθνος»**, ως να επρόκειτο για συμπαγή οντότητα, συνεκτικό υποκείμενο με συγκεκριμένη βούληση και ιστορικό ορίζοντα, αλλά όχι προϊόν ιστορικής γένεσης. Αυτό διακρίνει τον εθνικιστικό λόγο από οποιονδήποτε εθνολογικό, εθνογραφικό, τέλος πάντων περιγραφικό λόγο περί έθνους.

Β) **Της πρωταρχικότητας της φαντασιακής οντότητας «έθνος»** έναντι οποιουδήποτε άλλου κοινωνικού θεσμού ή σημασίας, συμπεριλαμβανομένης και της ατομικότητας. Αυτό διακρίνει τον εθνικιστικό λόγο από οποιονδήποτε ιστορικό, εξελικτικό, τέλος πάντων κοινωνιολογικό λόγο περί κοινότητας.

Γ) **Της διαχρονικότητας της φαντασιακής οντότητας «έθνος»**, που όμως δεν συνιστά α-χρονικότητα, καθώς το φανταστικό υποκείμενο «έθνος» τοποθετείται εντός της Ιστορίας. Αυτό διακρίνει τον εθνικιστικό λόγο από οποιονδήποτε θεολογικό, παραψυχολογικό, τέλος πάντων υπερβατολογικό λόγο περί ενότητας.

Βέβαια, ο εθνικιστικός λόγος δανείζεται στοιχεία και από άλλους, περιγραφικούς, ιστορικιστικούς ή κοινωνιολογικούς τύπους, ωστόσο είναι αποκλειστικότητά του η αναγωγή κάθε επιμέρους στοιχείου στον σημασιακό πυρήνα που μόλις περιγράψαμε, όπου κυριαρχεί η μεταφυσική εικόνα του έθνους ως πρωταρχικής, διαχρονικής υπόστασης.

Ως τέτοιος, ο εθνικιστικός λόγος αποτελεί τον ενοποιητικό ιστό των διαφορετικών ιστορικών παραγώγων του εθνικιστικού

φαινομένου, των οποίων οι συγκεκριμένοι στόχοι και τα διακηρυγμένα προγράμματα παρουσιάζουν μία ποικιλία που καλύπτει ένα μεγάλο κομμάτι του φάσματος της νεωτερικής πολιτικής. Συχνά, οι μελετητές προσπαθούν να ταξινομήσουν τις διαφορετικές όψεις του εθνικισμού μιλώντας για πολιτικό εθνικισμό της υπηκοότητας, γαλλικού τύπου, για ρομαντικό εθνικισμό της καταγωγής, γερμανικού τύπου, συντηρητικό εθνικισμό της παράδοσης, εθνικοαπελευθερωτικό εθνικισμό της αντι-αποικιοκρατίας.

Όσον αφορά τον τελευταίο, πρέπει να σημειώσουμε εμφατικά ότι ο εθνικισμός είναι νεωτερικό ευρωπαϊκό δημιούργημα και η ανάδυση εθνικοαπελευθερωτικών ή εθνικιστικών κινημάτων στις αποικιοκρατούμενες κοινωνίες υπήρξε κληρονομιά και σπορά αυτής ακριβώς της αποικιοκρατίας. Ο Φραντς Φανόν, για παράδειγμα, θεωρεί τη δημιουργία μίας «εθνικής κουλτούρας» [1] ως αναγκαίο όπλο για τη βίαιη αντίσταση στην αποικιοκρατία και ως εργαλείο για την αναγνώριση του δικαιώματος της ανεξαρτησίας από έναν κόσμο εθνοκρατών, την ίδια στιγμή που αναγνωρίζει την οικουμενικότητα του αντιαποικιοκρατικού αγώνα και τη διεθνικότητα της αλληλεγγύης των καταπιεσμένων.

Ιστορικοί, όπως ο Hroch και ο Χομπσμπάουμ, διακρίνουν ιστορικές φάσεις του εθνικισμού[2]:

- Μία πρώτη, καθαρά πολιτιστική, δίχως πολιτικές αιτιάσεις.
- Μία δεύτερη, όπου αρχίζει η δημόσια πολιτική προπαγάνδα.
- Μία τρίτη, όταν κατακτιέται μία ευρύτερη ή μαζική υποστήριξη και η αναρρίχηση στην εξουσία.

Επίσης, έχει τεθεί η διάκριση ανάμεσα σε μία πρώτη, εθνικοαπελευθερωτική φάση, όταν ο εθνικισμός προσπαθεί να συνδεθεί με το αίτημα της αυτοδιάθεσης, μία δεύτερη, αλυτρωτική φάση, όταν ο εθνικισμός ενός ανεξάρτητου κράτους αναζητεί «χαμένες πατρίδες», μία τρίτη, επεκτατική φάση, όταν ο εθνικισμός ενός ανεξάρτητου κράτους κατακτά ευρύτατες περιοχές.

Η ελληνική ιστορία προσφέρει παραδείγματα της πρώτης φάσης, με τον εθνικισμό να επιβάλλεται ως κυρίαρχη ιδεολογία από τους Φαναριώτες και τους Ευρωπαίους ρομαντικούς στον εξεγερμένο πληθυσμό (σε αντιπαράθεση με το παμβαλκανικό, διεθνικό κάλεσμα του Ρήγα) και της δεύτερης, με τις τραγωδίες της «Μεγάλης Ιδέας», ενώ παραδείγματα της τρίτης φάσης προσφέρει η ιστορία ισχυρότερων κρατών, όπως της φασιστικής Ιταλίας ή της ναζιστικής Γερμανίας.

Ο Marcel Gauchet [3] παρατηρεί πως, καθώς το επεκτατικό όραμα της ναζιστικής Γερμανίας φάνηκε να πραγματοποιείται, η αντίθεση μεταξύ της εθνικιστικής και ρατσιστικής αρχής της Γερμανικής 'φυλετικής υπεροχής' και της αυτοκρατορικής αρχής της κυριαρχίας επί ετερογενών πληθυσμών και εκτεταμένων εδαφών, έγινε αυτοκαταστροφική, καθώς η ρητή άρνηση της ενσωμάτωσης έτερων πληθυσμών ενέπνευσε κτηνώδη προγράμματα αποικισμού, εξόντωσης και εκμετάλλευσης και, αντιστοίχως, τεράστια κοινωνικά κινήματα αντίστασης.

Σε αυτή την αντίθεση φανερώνεται ένα από τα παράδοξα του εθνικιστικού λόγου, που προκύπτουν από την εγγενή αντιφατικότητα των στοιχείων που συνθέτουν τον σημασιακό του πυρήνα, ο οποίος, όταν οι αντιθέσεις του κορυφωθούν σε οριακές αντιφάσεις, καταρρέει ενδογενώς.

Θα μπορούσαμε ίσως να ανατιμήσουμε τη βασική αντίθεση μεταξύ της ερμηνείας του έθνους ως πολιτικής κοινότητας και της ερμηνείας του έθνους ως προαιώνιας καταγωγής, σαν αντίθεση μεταξύ μίας σχεσιακής και μίας ουσιακής σύλληψης του έθνους. Η σχεσιακή σύλληψη ερμηνεύει το έθνος ως σύνολο κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων που εξελίσσονται και προσαρμόζονται σε δυναμικές και συσχετισμούς ευρύτερων, διεθνικών, πεδίων. Η ουσιακή σύλληψη ερμηνεύει το έθνος ως προαιώνια κοινότητα φορτισμένη με ένα απώτερο πεπρωμένο, που αντιμάχεται ή συμπληρώνεται με παρόμοια πεπρωμένα στο πλέγμα της ανθρώπινης Ιστορίας.

Και η ουσιακή και η σχεσιακή σύλληψη αποτελούν φαντασιακά

σχήματα που εμφορούνται από ερμηνευτικές αντιφάσεις, καθώς και τα δύο θέτουν συγχρόνως ένα αίτημα εκκοσμίκευσης, αφού υποτίθεται πως το έθνος εκδηλώνεται εντός της Ιστορίας, μα και ένα αίτημα αιωνιότητας, αφού υποτίθεται πως το έθνος διατηρείται μέσα στο χρόνο, είτε ως σταθερή ουσία είτε ως αυτό-εκτυλισσόμενο σύνολο σχέσεων. Και τα δύο σχήματα διαπλέκονται και τροφοδοτούν τον εθνικιστικό λόγο, που συγκροτείται ως ριζική άρνηση των πολλαπλών ερμηνειών και ως αποκλειστική κατάφαση μιας φαντασιακής ενότητας.

Επίσης, και τα δύο σχήματα μεταβιβάζουν στον πυρήνα του εθνικιστικού λόγου τις εγγενείς τους αντιφάσεις, και επίσης παράγουν μία νέα αντίφαση, την αντίφαση της μεταξύ τους διαπλοκής και σχέσης, καθώς παρουσιάζονται ως συνάμα αλληλοσυμπληρωματικά και αλληλοαποκλειόμενα, σαν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, που η μία αποτελεί την άρνηση της άλλης.

Έτσι, μπορούμε εν συντομία να διακρίνουμε τρία παράδοξα εντός του εθνικιστικού λόγου:

Η αντίθεση μεταξύ εξωτερικού και εσωτερικού, γίνεται αντίφαση, καθώς ο εθνικισμός ζητεί ταυτόχρονα να απομονώσει και να ομογενοποιήσει το εσωτερικό του, υψώνοντας αδιάβλητα σύνορα, μα και να το επεκτείνει και να εξουδετερώσει το εξωτερικό του, επεκτείνοντας τα σύνορά του και καθιστώντας τα μεταβλητά και σχετικά. Το αίτημα της εσωτερικής ομοιογένειας ανταποκρίνεται στο ουσιακή σύλληψη, ενώ το αίτημα της εξωτερικής ανομοιογένειας, δηλαδή της υποβάθμισης του εξωτερικού ως κατώτερου, αφομοιώσιμου ή εξουδετερώσιμου ανταποκρίνεται στη σχεσιακή σύλληψη, που αναγνωρίζει μία ιεραρχία εθνών.

Ωστόσο, αν κοιτάξουμε από άλλη προοπτική, το αίτημα της εσωτερικής ομοιογένειας αναγνωρίζει το πρόβλημα που θέτει η σχεσιακή μεταβλητότητα, την οποία ζητεί να εξαλείψει, ενώ το αίτημα της εξωτερικής ανομοιογένειας αναγνωρίζει τα άλλα έθνη ως ουσίες/υποστάσεις, κατώτερες μα εξίσου διαχρονικές, όσο και το εν λόγω, οικείο έθνος.

Η προαναφερθείσα αντίφαση εξωτερικού/εσωτερικού αντανακλάται στην αμφιθυμία του εθνικιστικού λόγου απέναντι στην ερμηνεία του συνόρου, που τίθεται ταυτόχρονα ως αμετάβλητο, αλλά και ως μεταβλητό. Παρομοίως, η δευτερογενής αντίθεση εχθρός/φίλος γίνεται πρωτογενής αντίφαση. Καταρχάς, στο εσωτερικό, ο φίλος και ο εχθρός αναγνωρίζονται ουσιακά, ως συνυπόστατος με το έθνος ή ως αποκομμένος από το έθνος, ενώ στο εξωτερικό, ο φίλος και ο εχθρός, ενσαρκωμένοι σε άλλα έθνη, είναι μεταβλητές σχέσεις που προκύπτουν από συναρτήσεις ισχύος.

Ωστόσο, κατά δεύτερον, τίθεται ένα όριο στην αφομοίωση του φίλου ή την εξάλειψη του εχθρού από την ίδια την εξ ορισμού αδυνατότητα του εθνικιστικού λόγου να διεκδικήσει την οικουμενικότητα. Καταδικασμένος να είναι ένας λόγος στενής και έγκλειστης μερικότητας, ο εθνικιστικός λόγος ζητεί να υπερβεί την μερικότητα μέσω της κατάκτησης και της καρκινικής αναπαραγωγής της εσωτερικής του ομοιογένειας, χωρίς όμως να φθάνει παρά μέχρι τη σύγκρουση και την κατάρρευση.

Το έθνος συγκροτεί ένα ασαφές και μεταφυσικό πεδίο ανάμεσα στα απτά και εμπειρικά πεδία του τοπικού, που έχει να κάνει με το βίωμα, και του καθολικού, που έχει να κάνει με την αναγνώριση, ένα πεδίο ορφανό, πραγματικά αποκομμένο από κάθε ρίζωμα. Ως τέτοιο, δημιουργεί τη δική του φαντασιακή αυτοαναφορά, έναν κλειστό βρόχο παλινδρόμησης, που καθιστά κάθε λόγο που αφορμάται από αυτό αυτοαναφορικό και αντιφατικό. Ενώ το έθνος προβάλλεται ως ύψιστη ολότητα και ενότητα, ταυτόχρονα αναγνωρίζει πως αυτή η ολότητα και η ενότητα είναι απλώς μία ανάμεσα σε άλλες. Το αίτημα της μοναδικότητας είναι εξ ορισμού αδύνατο να πληρωθεί, αφού είναι αδύνατο το έθνος να καλύψει όλον τον ορίζοντα, όπως φαντασιακά ισχυρίζεται μία αυτοκρατορία ή μία θρησκεία.

> *Παρότι ζητεί το ρίζωμα και την πραγμάτωση του στην Ιστορία, ο εθνικιστικός λόγος είναι εντελώς μετέωρος και ουσιαστικά μισεί τα πραγματικά τεκμήρια του παρελθόντος.*

Ζητεί να καταστρέψει τα τεκμήρια της πραγματικής Ιστορίας, η οποία πάντα μας παρουσιάζεται ως ανομοιογενής και ασυνεχής, προς όφελος ενός φανταστικού, μυθικού παρελθόντος, ομοιογενούς και συνεχούς. Η αναγωγή του ιστορικού χρόνου στην ουσιακή σύλληψη του έθνους τον καταργεί ουσιαστικά ως ιστορικό χρόνο, δημιουργεί μία ψευδοϊστορική αφήγηση ενός μυθικού παρελθόντος.

Όπως εξάλλου παραδέχεται με διαύγεια ο Ρενάν: «Η λήθη και, θα έλεγα, το ίδιο το ιστορικό λάθος, είναι ένας παράγοντας ζωτικός για το σχηματισμό ενός έθνους και έτσι η πρόοδος των ιστορικών σπουδών είναι συχνά ένας κίνδυνος για την εθνότητα»[4] . Ο ιστορικός μύθος, η καταστροφή της τεκμηριωμένης ιστορικής έρευνας, είναι ζωτικός για τον εθνικιστικό λόγο και για την ίδια την εθνογένεση, καθώς η μετέωρη και αφηρημένη έννοια του έθνους δεν έχει κανένα άλλο ρίζωμα πέρα από τον ίδιο του τον ιστορικό μύθο της ουσιακής συνέχειας. Ο οποίος μύθος απέχει τόσο από τη βιωμένη εμπειρία και το κοινωνικό συναίσθημα που πρέπει να εντυπωθεί με βίαια μέσα στο κοινωνικό φαντασιακό, με σκληρά προγράμματα εκπαίδευσης, στράτευσης και πολιτικής προπαγάνδας.

Ο Καστοριάδης παρατηρεί πως το έθνος εκπληρώνει μία διαδικασία ταύτισης ακριβώς «μέσα από αυτή την τριπλά φαντασιακή αναφορά σε μια ‘κοινή ιστορία’ – τριπλά διότι αυτή η ιστορία είναι απλώς παρελθόν, διότι δεν είναι και τόσο κοινή και τέλος, διότι τα στοιχεία της εκείνα που γίνονται γνωστά και χρησιμεύουν ως στήριγμα αυτής της κοινωνικοποιητικής ταύτισης μέσα στη συνείδηση των ανθρώπων, έχουν μυθική υπόσταση κατά το μεγαλύτερό τους μέρος»[5].

Παρότι ο εθνικιστικός λόγος αναφέρεται διαρκώς σε μία ιστορική συνέχεια και ένα απώτερο παρελθόν, αυτή η ιστορία και αυτό το παρελθόν είναι εξ ορισμού πλαστά.

Αυτό επιτρέπει από τη μία στον εθνικιστικό λόγο να οικειοποιείται πλαστά ιδεολογήματα, πρόσφατους αναχρονισμούς και σύγχρονα στερεότυπα, ανάγοντάς τα στον, διαρκώς ανακατασκευασμένο, διαρκώς επικαιροποιημένο, εθνικό μύθο του

ομοιογενούς παρελθόντος. Από την άλλη, αυτό τον καθιστά εξαιρετικά ευάλωτο στην πραγματική ιστορική έρευνα, στο ίδιο το ιστορικό ερώτημα και την κριτική στάση που εμπνέει τη μελέτη της ιστορίας.

Ζητώντας να στηρίξει τον μύθο στην ιστορία, ο εθνικιστικός λόγος είναι αναγκασμένος να κατασκευάζει πλαστά τεκμήρια, αλλά κατασκευάζοντάς τα, εκτίθεται στη δημόσια κριτική και στην πραγματική ιστορική κίνηση. Προκειμένου να καταργήσει την κοινωνικοϊστορική κίνηση επικαλείται μία ψευδοϊστορία, αλλά έτσι αποτυγχάνει να εξουδετερώσει την ιστορική μελέτη ή την ανάγκη της ιστορικής νομιμοποίησης.

Ταυτόχρονα, ο εθνικιστικός λόγος ζητεί να θεμελιώσει ένα προδιαγεγραμμένο μέλλον σε αυτό το πλασματικό παρελθόν, να θέσει το όραμα μιας μυθικής μελλοντικής ασυνέχειας (η μυθική ασυνέχεια της πραγμάτωσης της 'Μεγάλης Ιδέας') πάνω στο φαντασιακό έδαφος μίας αδιάρρηκτης συνέχειας, εξίσου μυθικής.

Η αμφιταλάντευση του εθνικιστικού λόγου ανάμεσα στην αιωνιότητα της ουσίας και την ιστορικότητα της σχέσης, παραπέμπει επίσης στην αμφιταλάντευσή του ανάμεσα στην εκκοσμίκευση και τη θρησκευτικότητα. Ζητεί να επενδύσει τις φαντασιακές του σημασίες με τον θρησκευτικό μανδύα του ιερού, μα παράλληλα είναι αναγκασμένος να αναζητήσει και να θεμελιώσει αυτό το ιερό μέσα στην Ιστορία. Δίχως καν να έχει το δικαίωμα προσφυγής στην οικουμενικότητα, ζητεί μία παράλογη ιεροποίηση του μερικού, μία παράδοξη απεριόριστη επέκταση του μερικού, μία α-νόητη θεμελίωση του μυθικού στην Ιστορία.

Σε αυτό το σημείωμα προσπάθησα να αναδείξω τρία παράδοξα που εμπεριέχονται στον ίδιο τον πυρήνα του εθνικού και εθνικιστικού λόγου, στην ίδια τη σύλληψη της ασαφούς, γενικής και περιγραφικής έννοιας της 'εθνότητας' ως διαχρονικής και ενιαίας υπόστασης. Φυσικά οι αντιφάσεις που παράγουν τα παράδοξα ακυρώνουν κάθε αίτημα εγκυρότητας, συνέπειας, σοβαρότητας του εθνικιστικού λόγου στο επίπεδο της θεωρίας. Η εξάρτηση του εθνικιστικού λόγου από πλασματικές ιδεοληψίες τον

καθιστά εγγενώς ψευδή, εξ ορισμού αντι-αληθή και σκοταδιστικό.

> *Είναι οι πρακτικές που εμπνέει, η δολοφονική και βάρβαρη επιρροή του, ο ριζικός αντι-ανθρωπισμός του, που πραγματώθηκε σε απάνθρωπους θεσμούς και καθεστώτα, που τον καθιστούν άξιο προσοχής.*

Τα τρία παράδοξα τροφοδοτούν μύριες χίλιες νευρώσεις, αγκυλώσεις και παραλογισμούς του εθνικιστικού λόγου, που πραγματώνονται σε ψυχωτικές, αντικοινωνικές, σαδιστικές, δολοφονικές, αυτοκαταστροφικές, ταπεινωτικές νοοτροπίες και πράξεις. Όλοι οι μεγάλοι εθνικοί πόλεμοι του 20ου αιώνα και οι πρωτοφανείς μορφές φρενίτιδας και φονικού παραλογισμού που έφεραν, εγγράφονται στο πεδίο του εθνικιστικού λόγου και της μεταφυσικής του Έθνους.

Τα πρόσφατα συλλαλητήρια για το ‘μακεδονικό’ σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, η θλιβερή κατάντια των συμμετεχόντων, το γελοίο θέαμα συνολικά και οι επιμέρους γραφικότητες, ήταν απλά το πιο ανόητο και κενόδοξο προσωπείο του κτήνους που τρέφεται, όχι από τις αντιφάσεις του, αλλά από την απάνθρωπη βία που γεννά.

_____

Παραπομπές:

[1] Fr. Fanon, Της γης οι κολασμένοι (Αθήνα: εκδ. Κάλβος, 1971), σσ. 180-212.

[2] E. J. Hobsbawm, Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα, (Αθήνα: εκδ. Καρδαμίτσα, 1990) σσ. 25-26.

[3] M. Gauchet, Η άνοδος της δημοκρατίας III (Αθήνα: εκδ. Πόλις, 2012).

[4] E. Renan, Qu’ est-ce que c’est une nation?, (Παρίσι, 1882), σσ. 7-8.

[5] Κ. Καστοριάδης, Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας (Αθήνα:

εκδ. Ραππα, 1981), σελ. 220.

Μέγας Αλέξανδρος: Η Επιτομή ενός Μύθου

Μπάμπης Βλάχος

Πρωτοδημοσιεύτηκε το 2015 με αφορμή την Αμφίπολη. Χρήσιμο και για τους «ανιστόρητους» των τωρινών συλλαλητηρίων που παρέα με τους φασίστες, τα φασιστοειδή και τους Φράγκους συναγωνίζονται στη γελοιότητα με τους εθνο-ψυχασθενείς των Σκοπίων (της Βαρντάρσκα Ματσεντόνια, επί τω νόρμαλ). «Παραβλέποντας» τη βαλκάνια -και νυν αμερικανοκίνητη- ιστορία του νεοελληνικού κράτους. Κι ενώ παράλληλα ανέχονται ή ψηφίζουν τις υπαλληλικές κυβερνήσεις τους.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: *Η προσκύνησις*

ο Διογένης στον Αλέξανδρο *«…αποσκότισόν μοι!»*
«κάνε στην άκρη, μου κρύβεις τον ήλιο!»

Οπωσδήποτε η σπουδαία ανακάλυψη στην Αμφίπολη αναβάθμισε και κολάκευσε τον ταλαιπωρημένο νεοΈλληνα. Επιβράβευσε τους νικητές του Ναυαρίνου για την καθιέρωση ενός νεωτερικού κράτους κι άφησε από αδιάφορες έως εκ νέου επιθετικές τις «αγορές». Μα προπαντός επανέφερε στην επιφάνεια τον χαμένο χρόνο, την πατίνα του Χρόνου που χάνεται από τον σύγχρονο περαστικό, τον -ας πούμε- «απόγονο» του μεγάλου κοσμο-κατακτητή. Χρόνος δυνάστης για τον υπήκοο του Οικονομικού ολοκληρωτισμού των ημερών μας. Και του οποίου τον έλεγχο έχει προ πολλού απωλέσει – ανεξαρτήτως πρότζεκτ και off shore. Γεγονός που τον καθιστά -ανεξαρτήτως χρήματος- τωόντι φτωχό.

Κι ωστόσο, ευτυχώς, υπάρχουν πάντα και τα λάφυρα. Ας πούμε, το ταμείο των Μακεδόνων είχε μονάχα 60 τάλαντα ξεκινώντας – και 500 το δημόσιο χρέος, καλή ώρα. Ενώ το χρυσάφι απ' την Περσέπολη, την Βαβυλώνα και τα Σούσα (κάτι σαν την Γουόλ Στριτ της εποχής και το Σίτυ μαζί τουλάχιστον) χρειάστηκαν δεκάδες χιλιάδες μουλάρια και καμήλες, εκατομμύρια τα τάλαντα -τα έπιανες! όχι σαν του Μπιλ Γκέιτς και του Ζάκερμπεργκ-, για να τα μεταφέρουν στα Εκβάτανα. Μια και μόνο έτσι γινόσουν τότε παντοκράτωρ. Σίγουρα πιο άμεσα, μάλλον πιο τίμια. «Έγεμε πας τόπος πυρός και διαρπαγής και πολλών φόνων…». Άλλωστε αυτά έχει ο πόλεμος. Δώδεκα χρόνια νίκες – δώδεκα χρόνια ολέθρου. Κι άλλωστε, ακόμα πιο συχνά, σίγουρα πιο φαρμακερός ο αναίμακτος. Και παρότι οι Έλληνες ήσαν οι πρώτοι που αμφισβήτησαν *μέσω του νόμου* το δεδομένο και γι' αυτούς «φυσικό δίκαιο» του ισχυρότερου. Που ο Μεγαλέξανδρος με την ορμή του το εκτίναξε σε απροσδόκητα σύνορα.

Μόνο που σε αυτήν την παρανοϊκή (σύμφωνα με το στράτευμά του) κι αχαλίνωτη φυγή προς τα μπρος, «φυγή» που δεν είχε ακριβώς σχέση με κάποια Οικουμενικότητα (δεν σκέφτονταν έτσι τότε – οικουμενικό για τον Έλληνα ήταν το *τέλος θανάτοιο* φέρ' ειπείν – το μη εδαφικό), αυτός ο gloriae dedictus *ο σκλάβος της δόξας*, ο «δόξης μεγάλης ορεγόμενος» και παθιασμένος («λύσσα κατέσχε τας ψυχάς…») να γίνει Κυρίαρχος ει δυνατόν όλου του τότε κόσμου -κάποτε του είπαν πως ο Δημόκριτος είχε μιλήσει και για άλλους κόσμους… και θύμωσε ως συνήθως, ήθελε φαίνεται να τους λεηλατήσει κι αυτούς («άπληστος ην των κτάσθαι αεί…»)-, κατέλυσε πρώτος και καλύτερος εκκινώντας την ελευθερία κι αυτονομία στην καθαυτό Ελλάδα.

Και μαζί τα μεγάλα της επιτεύγματα, τις μεγάλες της ανακαλύψεις. Την *πόλιν* και το *πολίτευμα,* τη μεγάλη *φιλοσοφία* (των κατά πλειοψηφία ολιγαρχικών ωστόσο) και οπωσδήποτε την αλληλένδετη με το πολίτευμα *τραγωδία.* Που -ακόμη και αν είχαν ήδη δείξει την κόπωσή τους- παρήκμασαν πλέον μέχρι αφανισμού. Ανεπιστρεπτί. Αν και συνέχισαν (ακόμη και επί Χριστιανισμού, κυρίως στη Νεωτερικότητα – ιδίως στις μέρες μας) να «τα

βγάζουν τα λεφτά τους», ως ξέπνοα ή μεταλλαγμένα «αντίγραφα».

Γιατί δεν έφθανε η Χαιρώνεια του πατέρα του, του μόνου αληθινού παιδαγωγού του (και που μετά τη μάχη μεθυσμένος και ουρλιάζοντας χόρευε ανάμεσα στα πτώματα των Ελλήνων), αλλά κι ο ίδιος, αφού ξεκίνησε την καριέρα του ως πατροκτόνος-συνωμότης κι άμεσα εξολόθρευσε κάθε πιθανό και απίθανο διάδοχο, και κάθε ανεπιθύμητο επί τη ευκαιρία (έτσι δεν παίρνεις πάντοτε έναν θρόνο; αυτό γινόταν πάντα στις Αυλές), στη συνέχεια ξεθεμελίωσε κι ισοπέδωσε –*και* συμβολικά, ζήτημα πολιτεύματος, ζήτημα φρονήματος- τη Θήβα (όπως αργότερα εξανδραπόδισε και τις ουκ ολίγες ελληνικές πόλεις της Μικρασίας που δεν ανέχονταν τον νέο τύραννο, την Αλικαρνασσό και το Γρύνειον, την Άσπενδο, ακόμα και την Μίλητο…).

Γιατί, αυτά δεν έχει ο πόλεμος; Κι όσο είσαι ο ισχυρός έχει και άλλα – επαχθέστερα. Να σταυρώνεις κατά μήκος της παραλίας έναν-έναν όλη την νεολαία της Τύρου (περίπου δυο χιλιάδες – κι αφού έχεις κατασφάξει τους 7.000 άνδρες της). Να παίρνεις τον διοικητή της αντιστεκόμενης Γάζας Βάτη (έχοντας σφαγιάσει τους 10.000 νέους της και κατεδαφίσει την πόλη), και με χαλκάδες στις φτέρνες να τον ξεσκίζεις σέρνοντάς τον με το άρμα σου (σίγουρα, μάλλον ήξερε ότι ο Αχιλλέας στον Όμηρο έσυρε τον Έκτορα *ως νεκρό*… – και ότι στην ομηρική αφήγηση όλα του τα μεγάλα πάθη θα ήσαν καταδικαστέα…, αν και δεν θα ‘ταν ο μόνος)…

Ιδίως όταν οι δυο βασικοί σου δάσκαλοι είναι ο Φίλιππος (που ωστόσο σ’ ένα συμπόσιο πιωμένος τράβηξε ξίφος να τον αφήσει στον τόπο αλλά παραπάτησε – γίνονται αυτά στις καλές οικογένειες) και βέβαια η υπερφιλόδοξη και «πολυπράγμων» Ολυμπιάδα, που ευχαρίστως εκτελέστηκε δια λιθοβολισμού το 316 από το μακεδονικό πλήθος… Ο Αριστοτέλης δηλαδή παρά τις φήμες, τον είχε μόνο για δυο χρόνια μαθητή, στα 13 του, μαζί με όλους τους γόνους της μακεδονικής αριστοκρατίας. Κι άλλωστε ο Πλούταρχος, που «είδε» καμιά τριανταριά όλους κι όλους νεκρούς Μακεδόνες στον Γρανικό, έναντι εικοσιτόσων χιλιάδων Περσών (το ίδιο και στην Ισσό και στα Γαυγάμηλα!), που καλά τα είπε για

τους Διαδόχους (ότι μετέτρεψαν την Αυτοκρατορία σ' ένα ατελείωτο σφαγείο, σχολείο δολοπλοκίας και διαφθοράς), τερατολογώντας όμως, συχνά με κωμικοτραγικά μυθεύματα για τον πρώτο διδάξαντα -μετά θάνατον εννοείται, σαν τους Ευαγγελιστές- (και σίγουρα ο λιγότερο έγκυρος απ' τους βασικούς ιστοριογράφους του Αλεξάνδρου, Λατίνους και ρωμαϊ**ι**ζοντες, τον Αρριανό και τον Διόδωρο Σικελιώτη, αλλά βέβαια και τον Κούρτιο Ρούφο και τον Πομπήιο Τρόγο), εντέλει θεωρεί τον Σταγειρίτη υπεύθυνο για τον θάνατό του. Ότι ο δάσκαλος φοβούμενος (για τον εαυτό του) τα χειρότερα… τον δηλητηρίασε μέσω Κασσάνδρου και Ιόλα.

Κι ωστόσο, ο Μεγαλέξανδρος τουλάχιστον, «οργής τε και παροινίας…» ορμώμενος, παρά τα συγγνωστά κι ασύγγνωστά του πάθη, εκτός από ήρωας υπήρξε αληθινός πολεμιστής. (Επέλεξε τον *υπέρ μόρον* αγώνα.) Το λέμε για τον τωρινό του αμήχανο έως κολακευόμενο …απόγονο. Αλλά και γιατί με Ιλλυριούς, θράκες και Παίονες και Τριβαλλούς στον βασικό κορμό, δεν «εκδικείσαι» τον Ξέρξη.

Κι ακόμη, όσο φτωχό ήταν για τους συγχρόνους του να παρακολουθούν, χώρια *η προσκύνησις,* τα *ίδια* καπρίτσια -που εν πολλοίς μετέτρεψαν την εκστρατεία σε… προσωπική του υπόθεση-, να υποκλίνονται -γιατί όχι;- στα γούστα του (άλλωστε ακόμη και η λέξη «βασιλεύς» άλλαξε έκτοτε οριστικά και σκήπτρο και περιεχόμενο – υιοθετώντας τις επιπλέον τεχνικές των Αχαιμενιδών ώστε, αποκλειστικά «υπηκόους εποιήσατο»), άλλο τόσο δικαιολογημένα θεωρείται το νούμερο ένα αρχέτυπο, εικοσιτέσσερις αιώνες τώρα, του μεγάλου κατακτητή. Ασφαλώς ασύγκριτος με τον Κορτές, αν και θηριόψυχος, κι έτη φωτός απλησίαστος από τους τωρινούς μεγάλους τζογαδόρους και επενδυτές. Εννοείται, κι από έναν Πούτιν ή μια Μέρκελ (αν θα δεχόμασταν ποτέ τέτοιες συγκρίσεις – γιατί σ' αυτή τη λίστα Forbes ανήκει, σ' αυτό το Πάνθεον), …απ' τον Ιούλιο Καίσαρα, τον Ναπολέοντα και τον Τσέγκις Χαν… Που στο κάτω-κάτω ηττήθηκε – απ' τους Μαμελούκους.

Ναι αλλά, άλλο πλούτος και πολιτισμός – από αυτά διέθετε τότε

η Ανατολή. Κι άλλο ελευθερία κι αυτονομία.

Άλλο να κρύβεις με την προβιά σου, έστω στην πανοπλία σου, μια «καθυστερημένη» Ελλάδα -λίγων αιώνων πίσω αλλά με σάρισες και φάλαγγες- του «ήρωα-βασιλέως», κι άλλο να αποκτάς, ιδίως μετά θάνατον, τη φήμη του… «εξελληνιστή».

Ντυμένος πλέον τη μηδική στολή, ακόμη και το διάδημα του Μεγάλου Βασιλέως (που οι Ελληνομακεδόνες νίκησαν – και που περιφρονούσαν έως και μισούσαν), έφθασε ως τα βάθη της Ασίας για να «εξελληνίσει» δήθεν τους «βαρβάρους» (τους πολύ παλαιούς και μεγάλους πολιτισμούς της Αιγύπτου, της Μεσοποταμίας, του Ιράν και της Ινδίας – την Κίνα δεν την πρόλαβε), σφραγίζοντας όμως τα έγγραφα με τη σφραγίδα του Δαρείου πλέον – ω ζηλευτή Ανατολή!

Περιτριγυρισμένος πια από Πέρσες σατράπες (δεν άλλαξε και τίποτα στις παλαιές δομές – όπως ούτε καν οι Ρωμαίοι πολύ αργότερα, πλην ίσως το *ιδιωτικό* Δίκαιο για ορισμένους), ακόμα και στρατηγούς, δεν λέμε καν για τις περσίδες συζύγους, τις 365 παλλακίδες και τον όμορφο Βαγώα – η κραιπάλη ούτε τότε είχε μέτρο, φύλο ή φυλή. Άλλαξε ακόμα κι ανακτορική φρουρά, κι έφτιαξε σώμα ενόπλων *επιγόνων* από 30.000 Πέρσες εφήβους. Κι έκανε πια παρέα μόνο με Ασιάτες μεγιστάνες – και την ανάλογη ζωή. («Αποστάς των πατρώων, προσκυνείσθαι ηξίου και ες δίαιταν την Μηδικήν μετεδιήτισεν εαυτόν…».) Πραγματώνοντας προφανώς μια φαντασίωση που δεν έπαψε ποτέ να προπορεύεται. Από τη Νέα Υόρκη ως το Πεκίνο, κι από την Καλαμάτα ως το Λένινγκραντ. Άπιαστη από την άλλη, αν και όχι απαραίτητη, για το ενενήντα εννέα και βάλε τοις εκατό των κοινών θνητών. Εννοούμε στις μέρες μας.

Κι αφού τα λάφυρα κι οι σατραπείες είχαν κατά κάποιον τρόπο διανεμηθεί, αλλά ο «εξελληνισμός» παράδερνε όπως και το στράτευμα, στη σημαντικότερη εξέγερση του στρατού (που δυσανασχετούσε με τον εκπερσισμό και τις αποφάσεις του) στην πόλη Ώπις στον Τίγρη, ο Βασιλεύς των βασιλέων θύμισε στους Μακεδόνες ότι φορούσανε προβιές μέχρι προχθές, όταν ο πατέρας

του τους μάζεψε και τους φόρεσε τη χλαμύδα…

Παρήγγειλε δε στις ελληνικές πόλεις ότι έπρεπε αποδώ κι εμπρός να τον προσκυνούν – για τους Ασιάτες ήταν αυτονόητο (είτε γονυπετείς είτε φιλώντας του τα υποδήματα είτε πρηνηδόν). Προσβολή μεγάλη και ανήκουστη για Έλληνα εκείνων των καιρών. Και εν συνεχεία να τον λατρεύουν πλέον ως θεό (τον «τρισκαιδέκατο» – ως υιό του Αιγυπτίου Άμμωνα Διός). Και επιπλέον, να επαναπατρίσουν υποχρεωτικώς όλους τους (συνήθως δίκαια) εξοστρακισμένους – ολιγαρχικούς και βάλε… Ποιος να τον σταματήσει; Καημένε Καλλισθένη.

Ιδίως στο ποτό. Γιατί αυτή ήταν η μεγάλη του σχέση. Παράλληλη με του Ηφαιστίωνα. Αφόρητα μέθυσος και οινομανής, σαν τον πατέρα του. Κι εξάλλου πιθανότατα η ακρατοποσία τον σκότωσε (όπως και τον αγαπημένο του – «ακαίροις μέθαις χρησάμενος…»). Με delirium tremens.

Μόνο που, άλλο Όλυμπος και άλλο ο Άδης. Αν και καλύτερο ένα τέτοιο τέλος από έναν βίο *«ακλεή».* «Ψυχής αντάξιον».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ*: Η κληρονομιά του*

Κι ωστόσο, τουλάχιστον ο ανατολικός Χριστιανισμός του χρωστά τουλάχιστον τη στολή. Τα χρυσοποίκιλτα άμφια των ιεραρχών του. (Όπως χρωστά το τελετουργικό στους Ιρανούς.) Χώρια ότι προήγαγε, όσο κανείς πιο αποτελεσματικά μέχρι τότε, *την Ιδέα* του παγκόσμιου Ενός – έστω και τυράννου. Καλύτερα απ’ τους πλατωνιστές και την εβραϊκή παράδοση για εκείνα τα χρόνια – χρόνοι υψηλής Αβεβαιότητας.

Και παρότι η ορμητική πορεία του ανέσυρε κατ’ αρχάς και συν τω χρόνω ανακάτεψε τον Αχούρα Μάζντα με τον Δία, τον Βράχμα και τον Μαρδούκ, τον Απόλλωνα με τον Μίθρα, την Ίσιδα και τον Γιαχβέ, προσωποποίησε τον Αριμάν – τον Ισκαντέρ, τον Δουλ Καρνέιν έστω… (τον δικέρατο). Μια και, προπαντός καθιέρωσε πολύ πριν τους Σασσανίδες, τη μόδα με την κανονική *θεοποίηση του Ηγεμόνα* (που μονάχα στους Φαραώ προϋπήρχε σαφώς). Γεγονός που εκμεταλλεύτηκαν βέβαια και επεξέτειναν όχι μόνο οι

σατράπες (με την αποκλειστική κατοχή των γαιών, των καλλιεργειών και των θησαυρών μιας επικράτειας, εννοείται) κι οι αποθρασυμμένοι Διάδοχοι, αλλά κυρίως οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες -ο μετέπειτα Dominus et deus-, κι οι Βυζαντινοί («ου γαρ έστιν εξουσία ει μη υπό θεού») με τις αγιοποιήσεις, και βέβαια με τις εκκλησιαστικές τελετουργίες να αντιγράφουν τη λατρεία του αυτοκράτορα – έως και ορισμένοι Δυτικοί μονάρχες μέχρι πρότινος.

Αν και, όπως οι Ρωμαίοι, οι Πάρθοι και οι Κουσάν (που όλοι τους, είχαν δεν είχαν δική τους ιδεολογία…) προσαρμόζονταν -για λόγους κυριαρχίας και πλουτισμού, ιδίως οι Συγκλητικοί- σε όλες τις παραδοσιακές θεότητες, αρκεί να συντηρούσαν τους πληθυσμούς υποταγμένους, έτσι και δυο-τρεις αιώνες πριν ο… πρωτοπόρος Αλέξανδρος. Που βέβαια ευλόγως οι Διάδοχοι μυθοποίησαν, ως τον πρώτο *Ενσαρκωμένο,* προ Χριστού, και λίγο πιο ανατολικά ως τον Μετενσαρκωμένο… Τον ίδιο πάντως, τον ένοιαζε απ’ ό,τι φαίνεται -καθότι πολεμιστής (και γνώστης της θνητότητας – του πέρατος;), εκτός από το να προστάζει την «αθανασία» του- τουλάχιστον να τον προσκυνούν.

Και δεν λέμε να έψαχνε για τα συμπόσια (μαζί με τους ατελείωτους αλεξανδροκόλακες) για κάνα Σωκράτη ή τους ομοίους του. Όμως το να θανατώνεις ακόμη και με τα ίδια σου τα χέρια μερικούς απ’ τους πιο άξιους, τους καλύτερούς σου φίλους και συμμαθητές επειδή και μόνο σου αντιμίλησαν, να τους εκτελείς με σαδιστικά βασανιστήρια (εκτός από τον Κλείτο, τον Καλλισθένη, τον Φιλώτα, ακόμη και τον καλύτερό σου στρατηγό τον γέρο Παρμενίωνα – για να μην πάμε στη ρουτίνα των βασανιστηρίων ενός Λυσίμαχου, ο κατάλογος είναι μακρύς) συνιστά όχι απλώς ***ύβριν*** -στο κάτω κάτω ελκυστική για όλους- αλλά και σαφή απόσταση από το «ανθρώπινο μέτρο» και τα ελληνικά ήθη – και εδώ. Ο Αριστοτέλης, ας πούμε, που δεν ήταν κι ο μόνος στον κόσμο, όπως και ο Πλάτωνας, ύμνησε κατ’ επανάληψη τη φιλία ως ύψιστη αρετή.

Κι όπως δεν έχει νόημα η ηθικολογία στην Ιστορία, έτσι και δεν μπορεί να δικαιολογήσει και πολλά, ούτε να εξηγήσει, το

αυτονόητο της παραφροσύνης. Αλλά ούτε και η -δίχως πολλές εκπλήξεις εντέλει- mainstream Ιστορία των Αυλών, των δυναστειών, ακόμη κι αν τις περιγράφει ένας Σαίξπηρ. Ο Σενέκας που θεωρούσε τον Αλέξανδρο από ένα σημείο κι ύστερα υπερεπηρμένο animal, έλεγε tyrannis saevilia cordi est *για τους τυράννους η ωμότητα αποτελεί απόλαυση*. Και για τους Ρωμαίους η εξυπηρετική, μόνο κατ' όνομα Δημοκρατία, τον πέπλο μιας νεοφανούς, της πλέον αδίστακτης -Συγκλητικής- ολιγαρχίας. Μέχρι να εξελιχθεί κι αυτή σε θεοποιημένη μοναρχία (και πριν τον Σεπτίμιο Σεβήρο, μεγάλο φαν του δικού μας στρατηλάτη)… Η μια αυτοκρατορία *εκ των πραγμάτων* φρόντισε για την άλλη. (Και βέβαια για τη χριστιανική εντέλει, και «ελληνοδυτική», εξέλιξη.)

Γι' αυτό και μεγαλύτεροι λάτρεις, προσκυνητές του Αλεξάνδρου στον τάφο της Αιγύπτου (δεν μάθαμε αν οι Έλληνες έκαναν ουρά, ή η πλέμπα της εποχής ήξερε πού βρισκόταν κι έτρεξε να λατρέψει τον «Πατερούλη» ή τον Ροκ σταρ) ήσαν οι μεγάλοι Ρωμαίοι αυτοκράτορες. Ο Οκταβιανός Αύγουστος κι ο Καρακάλλας, ο Νέρων και ο Καλιγούλας… Ιδίως οι ανώτεροι στο έγκλημα, τη φρενοφλάβεια και τη διαφθορά. Σ΄ αυτούς που δίδαξε με τα καμώματά του, μεταξύ άλλων, το Imperium. Μια και οι Αθηναίοι με τις τριήρεις τους είχαν μείνει πολύ πίσω πλέον.

Γιατί μετά τον Μεγαλέξανδρο, ή μάλλον εξαιτίας του, δυο «νέες» πόλεις θα καθόριζαν πια την τύχη και τη μοίρα *του κόσμου*. *Η Ρώμη και η Ιερουσαλήμ*.

Αθήνα τέλος. Το πολύ-πολύ ως διδακτέα «ύλη». Ως ουτοπία ή άσφαιρη φαντασίωση. Καθόσον ο μεγάλος κοσμοκράτορας ξαναέφερε την Ιστορία στα ίσια της. Ύστερα από τη γνωστή περιστασιακή *ανωμαλία.*

Πράγματι. Ανοίγοντας αυτός ο Magnus (οι Ρωμαίοι τον ονόμασαν Μέγα, όχι οι Έλληνες)-κι-η-κληρονομιά-του, για πρώτη φορά τον κόσμο της Ανατολής στον κόσμο της Δύσης και τούμπαλιν, φρόντισε και παγκοσμιοποίησε τη δουλοφροσύνη. Και πολιτικά και, συν τω χρόνω, θρησκευτικά.

Αντί να εξαπλωθεί μαζί με *την Κοινή* (τη γλώσσα) -δεν λέμε, τι να προλάβει κανείς μέσα σε δώδεκα χρόνια;- το ελληνικό φρόνημα (που μάλλον εχθρευόταν), αντί για την τραγικότητα έστω της Ελευθερίας, επέβαλε τη λατρεία του νυν και αεί Ενός, τον ασιατικού πλέον τύπου δεσποτισμό του. Κι αντί η αναπάντεχη *εσωτερικότητα* που κάποια στιγμή αναδύθηκε (μια και… δεν άφησε η μεγαλοσύνη του άλλο εξωτερικό έδαφος προς κατάκτηση), εν μέσω όψιμης πλέον Αρχαιότητας / Αυτοκρατορίας να προστρέξει στον ουμανισμό, κούρνιασε στη μέχρι και σήμερα σχέση Κυρίου και δούλου.

Άλλωστε, ακόμη και οι πολυπληθείς και πολλαπλές πόλεις που ίδρυσε και οι δεκάδες που ιδρύθηκαν στο όνομά του (να εξαιρέσουμε τη μεγάλη Αλεξάνδρεια των περιχαρακωμένων εποίκων; -που ακόμα και οι γάμοι με τις ντόπιες δεν επιτρέπονταν-, πάντως όχι την Αντιόχεια και την Σελεύκεια), με την ανατολικού τύπου γραφειοκρατία, την αυστηρή ταξικότητα και τους δεσπότες-βασιλείς, μπορεί να έγιναν ελληνόγλωσσες (στο εμπόριο και τη διοίκηση) αλλά δεν έγιναν βέβαια κι *ελληνικές.* Κι όχι για λόγους πολυφυλετικότητας. Ούτε γιατί δεν έγιναν… Αθήνες, αλλά το ξαναλέμε –άσ’ το πολίτευμα!-, ο ενδεικτικός ελληνικός ουμανισμός (που χτύπησε κατακούτελα τη Δύση), το βλέπουμε έως και σήμερα, δεν ρίζωσε. Επηρέασε μόνο τις νέες, εξαρτημένες ολιγαρχίες. Πέρασε, σχεδόν και δεν ακούμπησε την Ασία. Παρά τα δακτυλοδεικτούμενα (ως γραφικά) ινδικά κι αφγανικά χωριά. Παρά τις μείξεις των τεχνοτροπιών (ακόμη και ελληνοβουδιστικών ναών) στα λιγοστά -για το μέγεθος και τις εκτάσεις- αρχαιολογικά ευρήματα. Δικαίως ο Πολύβιος υποστήριξε πως «Ουδεμίαν πόλιν άμοιρον εποίησαν του της δουλείας ονόματος…».

Γι’ αυτό και ο «εξαγώγιμος» *κι από τα πάνω* πολιτισμός -τα θέατρα φέρ’ ειπείν (ως κακέκτυπα)- σύντομα γέμισε *μνημεία,* όσα δεν καταστράφηκαν… Και μάλιστα χωρίς τις απολαβές που έχει το αντίστοιχο «προϊόν» στις μέρες μας, στην αποδώ μεριά.

Το ξαναλέμε, άλλο ο «πολιτισμός» που νοείται ως πολίτευμα, κι άλλο σε μας, που εννοείται ως «προϊόν» και ως μουσεία.

Και όλα αυτά, κυρίως, λόγω της γενικευμένης τους επόμενους καιρούς -επιτέλους!-, τότε, επικράτησης του ντόπιου (στην Εγγύς Ανατολή) Μονοθεϊσμού.

Και του οποίου η (σε) ενδιαφέρουσα Εσωτερικότητα εξακολουθεί διεστραμμένη, εργαλειοποιημένη, να *χρησιμοποιείται* τα μάλα. Στην *Πρόοδο* και μετεξέλιξη της Εξουσίας. Ιδίως σήμερα. (Ας πούμε, ως εσωτερικευμένο χρήμα – χειρότερο απ' τις «αγορές».)

Μα για να επανέλθουμε, αυτός ο φοβερός αιώνιος «νεανίσκος», που γοήτευσε ωστόσο εκατομμύρια δουλοφρόνων, σε αυτήν ακριβώς την τροχιά Κυριαρχίας, όχι του *κρείττονος λόγου* αλλά της ωμής, της παγκοσμιοποιητικής Ισχύος, σε αυτήν ακριβώς την στρατόσφαιρα με την ασταμάτητη επέκταση κι εξέλιξη, ανήκει. Μακράν από ό,τι στην Ελλάδα ή τους Έλληνες. Άλλαξε πίστα. Ανελήφθη.

Με το χάρισμα του ήρωα-πολεμιστή άνοιξε νέους δρόμους – όχι μονάχα στο *τοπικό* φαντασιακό. Αλλά και στη μεγάλη, την καλοδουλεμένη εντέλει Λεωφόρο της μονοδιάστατης Ιστορίας – της ετερόνομης Ισχύος. Εξάλλου για αυτήν Μεγάλωσε, για αυτήν είχε φτιαχτεί. Ούτε για το «πόλις άνδρα διδάσκει…» ούτε για τίποτε αστρικά σκουπίδια… Πολλώ δε μάλλον για τους χωματόδρομους, τους παράδρομους ή τις ρωγμές της κυρίας Highway.

Και πάντως, δεν υπάρχει άλλο ιστορικό πρόσωπο (γιατί ο Χριστός δεν είναι βέβαιο ότι ήταν) που 24 αιώνες τώρα, μετά το πρώτο multi culti μυθολόγημα -αλλά και το πρώτο μεγάλο άγγιγμα- της Παγκοσμιότητας, να έχει μυθοποιηθεί τόσο πολύ και σε τόσες πολλές γλώσσες – πάνω από ογδόντα. Ακόμη και σε εθνικές παραδόσεις και σε μεγάλα θρησκευτικά κείμενα. Σε αιωνόβιους θρύλους. Ίσως γιατί ο Θουκυδίδης είναι και πάλι απών. Μάλιστα, είχε έρθει φαίνεται κι η ώρα του μυθιστορήματος – ως μία επιπλέον παρηγόρια (παραμυθία). Κάπως όπως οι προφήτες τελικά, μια μειονότητα, έγιναν σιγά-σιγά πιο απαραίτητοι από τους φιλοσόφους και τους ποιητές (άλλη μειονότητα κι αυτή) – τους αντικατέστησαν.

Αλλά ο τέως Ανίκητος εκεί – ακόμη και ως Invictus – παντού. Από την Παλαιά Διαθήκη (του «Δανιήλ» και των «Μακκαβαίων») και το Κοράνι, μέχρι το πρώτο μεγάλο Μυθιστόρημα-παγκόσμιο «μπεστ σέλερ», του ψευδο-Καλλισθένη… Κι από τις παραστάσεις στον Άγιο Μάρκο της Βενετίας και βέβαια στην Αγιά Σοφιά, μέχρι τη μετατροπή του σε Άη Γιώργη και δεν συμμαζεύεται…

Φαίνεται άλλωστε κι απ' την περίπτωσή του, ότι ο Μύθος είναι τροφή πολύ πιο βασική και απαραίτητη στην ύπαρξη απ' ό,τι η πεζή, πολλώ δε μάλλον η ωμή πραγματικότητα.

Ποιος νοιάζεται – για ποια «αλήθεια»; Προπάντων στις μέρες μας. Που η Βασιλεύουσα παραγωγή και κατανάλωση *Εικόνας* και οι ψηφιακοί αλγόριθμοι, αλώνοντας το φαντασιακό, αλλού εκχώρησαν την πρωτοκαθεδρία.

Κι όχι ότι έπαψαν ποτέ να τον υμνούν οι οπαδοί της μοναρχίας και του δεσποτισμού. Και η γνωστή σαπίλα της mainstream Ιστορίας. Κι ο Φρειδερίκος της Πρωσίας και ο Μεγάλος Πέτρος. Και ο Μωάμεθ ο Β΄ κι ο Λουδοβίκος ο ΙΔ΄… Όμως κι ο Χέγκελ και ο Γκαίτε… Και προπαντός οι όχι μόνο εθελόδουλοι αφανείς.

Ίσως διότι και σαν πρόσωπο, στον σύντομο *ηρωικού τύπου* βίο του, (αν εξαιρέσεις τον θάνατο του Ηφαιστίωνα) ενσαρκώνει κάτι το άτρωτο. Δίχως ουλές και τραύματα – με τη χαρακτηριστική του κλίση. Αφόρητα υπεράνω του Τραγικού. Σαν ένας βαρετά αιώνιος νέος (καθόλου Τιθωνός) – ο πλέον φημισμένος κατακτητής. Προπάντων, το ακάθεκτο σύμβολο της Νίκης. Μια πάγια φαντασίωση χωμάτινης (παρά το ψώνιο του περί του αντιθέτου), στρατιωτικού έστω τύπου *παντοδυναμίας.* Τι κρίμα που τον φαντασιώνονται και «εκπολιτιστή».

Ναι αλλά, αν την ιδρυτική πράξη κάθε μεγάλου μύθου την αποτελεί *Η θυσία,* εδώ -μεταξύ άλλων- θυσιάστηκε η κυρίως Ελλάδα.

Γιατί, και πριν τη μάχη της Κρανώνος, πριν καν μπορέσουν να ανακάμψουν… οι πόλεις του κυρίως ελλαδικού χώρου (χώρια η Μακεδονία βέβαια, στους λεγόμενους ελληνιστικούς χρόνους), από

τις μακεδονικές φρουρές και την ερήμωση πέρασαν στις ρωμαϊκές. Κι απ' τις βυζαντινές, με τους ληστρικούς φοροεισπράκτορες, στων Φράγκων και των Βενετών. Μέχρι και τους Οθωμανούς δηλαδή και την πρόσφατη εθνεγερσία τελούσαν *υπό αλλεπάλληλη κατοχή.* (Άσχετα τι λεγόταν, ιδίως εκ των υστέρων, κυρίως ιδεολογικοποιημένα, για την *εκ των ουκ άνευ* βία και τον sine qua non «εσωτερικευμένο» καταναγκασμό…)

Χώρια η κατασκευή και κατοχή του νεοελληνικού Κράτους απ' τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής. Εν συνεχεία από τους Άγγλους και τους Αμερικανούς – τα ξέρετε.

Και όντως. Ήδη και πριν τη Ρωμαϊκή κατοχή, η Αργολίδα και η Αρκαδία, οι περισσότεροι οικισμοί της Λακωνίας, η Δωδώνη οι Δελφοί κι η Ολυμπία (κατά τον Παυσανία και τον Στράβωνα) είχαν σχεδόν ερημώσει. Στο λιμάνι του Πειραιά σπάνια πια έπιανε καράβι. Ερειπωμένες και οι άλλοτε ακμάζουσες από πληθυσμό (και όχι μόνο) περιοχές της Αιτωλίας, της θεσσαλίας και φυσικά της Αττικής. Κι όχι ότι… τα Γράμματα στο μεταξύ ανθούσαν στα πέρατα της γης. Ή ότι πρωτοστατούσαν στην αποκεί πλευρά της αυτοκρατορίας ως… αντίπραξη ή αντίβαρο.

Γι' αυτό και, τουλάχιστον ο νεοΈλληνας θα΄πρεπε να 'ναι πιο συγκρατημένος στα ζήτω του. Άλλωστε και ο ίδιος ο Μέγιστος Βασιλεύς «Ευρώπης, Ασίας και Λιβύης», από ένα σημείο κι ύστερα (η Λιβύη τον μάρανε) θεωρούσε την καθαυτό Ελλάδα μια επαρχία. Και την αντίσταση-σφαγή των Σπαρτιατών στη Μεγαλόπολη απ' τον Αντίπατρο, «μυομαχία»! (Πού να φανταζόταν ότι δύο αιώνες μετά, οι Σπαρτιάτες παρακαλώ, μετά τον Άγη και τον Κλεομένη με τον απίστευτο *Νάβη,* θα οργάνωναν το τελευταίο *καθαρά ανατρεπτικό* ξέσπασμα της Αρχαιότητας – εναντίον των Ρωμαίων στρατοκρατών και του Δικαίου τους…).

Από την άλλη βέβαια, όλα τα σύγχρονα έθνη-κράτη πάνω σε έναν και πολλούς επιπλέον μύθους χτίστηκαν. Και ειδικά οι Γάλλοι και οι Γερμανοί… Στον αιώνα ας πούμε του Παπαρρηγόπουλου, οι Πρώσοι στρατηγοί κι οι Γερμανοί γραφιάδες, *και* Χριστιανοί *και* μιλιταριστές -πράγμα που ανέκαθεν συνηθιζόταν-, στήριξαν τον

παγγερμανισμό τους στον Νεοκλασσικισμό και τον Αλέξανδρο – μη φθάσουμε στον Winckelmann.

Οι νεοΈλληνες θα ‘μεναν πίσω; Που ήξεραν άλλωστε, από πρώτο χέρι, πως και το δικό «τους» νεοσύστατο κράτος, στις *πεσμένες κολόνες* στηρίχτηκε. Σ’ αυτές που οι ντόπιοι, κυνηγητό έπαιζαν και κρυφτό, από παιδιά.

Όμως, άλλο να μην συμφιλιώνεσαι με τον διχασμό σου, σε αρχαιολάτρη και Ορθόδοξο (αντι…κρατιστή!) – να σου ουρλιάζουν για συγκερασμό της Ανατολής και της Δύσης σου, της Δεξιάς και την Αριστεράς σου… Κι άλλο ραγιαδισμός, κατεργασμένος *Κρατισμός* (δεν εννοούμε οικονομικά) και σιωπηρή υποτέλεια. Άλλο εσωτερίκευση της libertas και Δύση, κι άλλο ελευθερία.

Στο μεταξύ ο Αλέξανδρος (τι ωραίο όνομα, παρεμπιπτόντως) θα συνεχίσει μυθοποιημένος να γοητεύει τους σύγχρονους λάτρεις των pets. Ίσως γιατί, μεταξύ άλλων, μπήκε και κατέσφαξε 4.000 (!) άγρια θηρία, μεγαλοπρεπή και «προστατευμένα» στα ζωολογικά πάρκα-εκτάσεις της Σογδιανής, στην κεντρική Ασία. Το 332.… – έτσι, για το κέφι του!

Και πάντως, για άλλη μια φορά απεδείχθη, πως *και* οι θρησκείες *και* οι τέχνες (που βέβαια διαδίδονται και προπαντός αναμειγνύονται και δίχως τις απαραίτητες εδαφικές και αιμοβόρες προσαρτήσεις) είναι λιγότερο εύθραυστες. Λιγότερο εδαφικές – πιο κωλοπετσωμένες από το πολίτευμα. Λες και… «Τίποτα δεν άλλαξε από τότε.»

Ως προς το φρόνημα τουλάχιστον. Το «…περί το ίσον και το δίκαιον σπουδάζειν» -που παρά τους Αλέξανδρους, έγινε αντίθετα πιο πλούσιο ως ανεκπλήρωτο αίτημα- του μεγάλου αντιπάλου του Δημοσθένη. Και τον οποίον κυνήγησε, μαζί με τον Υπερείδη και τους άλλους μέχρις εσχάτων, μέχρι αναγκαστικής αυτοχειρίας…

Άλλωστε επί Γιαχβέ και επί Χριστού, αδύνατον να υπάρξει έσχατη ανυπακοή των δημιουργημάτων τους. Ακόμη και σε καιρούς «κρίσης» και μνημονίων. Ακόμη κι από τη Νεολαία μιας χώρας… Τι κρίμα για αυτή τη χώρα. Να έχει τόσο περίτεχνα μιμητική,

παραδομένη, αλλά και στριμωγμένη στη γωνία νεολαία… – αν παίζουν ρόλο ακόμα οι γενικεύσεις.

Κι αφού ως προς το πολίτευμα λοιπόν, τίποτα για την ώρα ριζικό δεν είναι στο πρόγραμμα, ας περιμένουμε τουλάχιστον τους επιπλέον «βαρβάρους».

Έστω τους νεκρούς της Αμφίπολης.

Αθήνα, Δεκέμβριος 2014

_____

** Συγγραφέας, μεταξύ άλλων, των κειμένων: «Η γοητεία του καπιταλισμού ή Περί κρίσεως» (εκδόσεις futura, 2011), «Ο ψηφοφόρος της ¨Χρυσής Αυγής¨» (εκδόσεις Υπερσιβηρικός, 2013).*

Για την (προ)ιστορία του Μακεδονικού Ζητήματος

Βάσω Νάση

Το δημόσιο ενδιαφέρον στις μέρες μας για το Μακεδονικό, θυμίζει κάτι από τα παλιά. Παρότι δεν βρισκόμαστε στο 1991-1994, ακόμα παρελαύνουν εθνικιστικές φανφάρες, ενδεικτικές για ένα κράτος που θεμελιώθηκε πάνω σε εθνικούς μύθους.

Πέραν όμως από τη διαστρέβλωση της ιστορίας και την απόκρυψη ιστορικών γεγονότων, η μελέτη του παρελθόντος μας αποκαλύπτει την πραγματικότητα, μία πραγματικότητα που δεν σχετίζεται με τον σφαγέα ή όχι, Μέγα Αλέξανδρο. Το αν ήταν σφαγέας ή όχι, όχι μόνο δεν αποτελεί την απαρχή του ζητήματος αλλά συσκοτίζει και το σημερινό αδιέξοδο. Αρκεί να εξετάσουμε την ιστορία των

δύο προηγούμενων αιώνων, τον καιρό της γέννησης της «αρχής των εθνικοτήτων» και της «αυτοδιάθεσης των λαών».

Τι μας δείχνει η ιστορία

Καταρχήν, η Μακεδονία ούτε ελληνική είναι ούτε μία. Η σημερινή ελληνική Μακεδονία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής που αναμφισβήτητα περιλαμβάνει και την περιοχή των Σκοπίων και στην οποία διαδέχονται συνεχώς η μια αυτοκρατορία την άλλη. Από τον Μ. Αλέξανδρο στους Ρωμαίους και από εκεί στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, μέχρι τον 15ο αι. και την κατάληψή της από τους Οθωμανούς. Με τη βυζαντινή διοίκηση και την τουρκική κατάκτηση, σημειώνονται τεράστιες πληθυσμιακές μεταβολές ακόμη και αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών από μέρους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το 1870 η Υψηλή Πύλη για λόγους πολιτικού συμφέροντος και θέλοντας να εκτονώσει τη διένεξη μεταξύ Βουλγάρων και ελληνικού Πατριαρχείου με ζήτημα την ανεξαρτησία της βουλγαρικής εκκλησίας, ιδρύει με σουλτανικό φιρμάνι τη **Βουλγαρική Εξαρχία** (αυτοκέφαλη ορθόδοξη Εκκλησία της Βουλγαρίας), η οποία ενσωματώνει δεκατρείς επαρχίες. Το 10ο άρθρο του φιρμανιού προβλέπει εξάπλωση της δικαιοδοσίας της Εξαρχίας, αναφέροντας πως, το σύνολο ή τα δύο τρίτα του πληθυσμού μιας επαρχίας, αν το ζητούσε, μπορούσε να περάσει στην Εξαρχία.

Το γεγονός αυτό θα αποτελέσει την απαρχή της διαμόρφωσης των όρων του μακεδονικού ζητήματος. Με αυτό ξεκινά η προσπάθεια προσεταιρισμού των εδαφών καθώς και του πληθυσμού της περιοχής της Μακεδονίας.

Η διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης το 1876 σχεδιάζει την ίδρυση ενός μελλοντικού βουλγαρικού κράτους μέσω της απόδοσης σε αυτό μεγάλου τμήματος της Μακεδονίας. Τα σχέδια της διάσκεψης επικυρώνονται από τη συνθήκη ειρήνης του Αγίου Στεφάνου το 1878, με την οποία ιδρύεται η «Μεγάλη Βουλγαρία». Ωστόσο, τα

προβλεπόμενα της συνθήκης ανατρέπονται από τις αντιδράσεις των Μ. Δυνάμεων και των Βαλκανικών χωρών, με αποτέλεσμα τη συνθήκη του Βερολίνου που πραγματοποιείται το ίδιο έτος, η οποία αναθεωρεί την προκαταρκτική συνθήκη και δημιουργεί μία νέα κατάσταση στα Βαλκάνια. Το συνέδριο ανατρέποντας τις ρυθμίσεις που προβλέπονταν, περιορίζει τα σύνορα της Βουλγαρίας, διαλύει τη «Μεγάλη Βουλγαρία» και θεσπίζει την ίδρυση της βουλγαρικής ηγεμονίας υπό την τουρκική υποτέλεια με δικαίωμα εκλογής ηγεμόνα. Η Ανατολική Ρωμυλία γίνεται αυτόνομη επαρχία και η Μακεδονία, η Θράκη και η Ήπειρος παραμένουν στην Τουρκία. Η Βοσνία και η Ερζεγοβίνη παραχωρούνται στην Αυστρία.

Το συνέδριο του Βερολίνου προκάλεσε πολιτική αναστάτωση και αποτέλεσε αφορμή για την κύρια διαμόρφωση του μακεδονικού ζητήματος. Οι εκκρεμότητες που άφησε για τα συνοριακά ζητήματα και τη διευθέτηση των υπόλοιπων θεμάτων για τις επαρχίες, υποδαυλίζουν συνεχώς την επανάσταση στη Δυτική Μακεδονία και αναταραχές στον μακεδονικό χώρο.

Εκδηλώνονται εξεγέρσεις με βουλγαρική και ελληνική συμμετοχή, που προσδοκούν την οριστική κατάργηση της οθωμανικής εξουσίας και προτάσσουν την απελευθέρωση της Μακεδονίας από τις οποιεσδήποτε εθνικές διαφορές των χριστιανών.

Μετά τη συνθήκη του Βερολίνου, επόμενο γεγονός που οξύνει τις διαβαλκανικές σχέσεις, αποτελεί η πραξικοπηματική κατάληψη της Ανατολικής Ρωμυλίας το 1885, από βουλγαρικά στρατεύματα. Συχνά παρουσιάζονται βουλγαρικά αντάρτικα σώματα και στον μακεδονικό χώρο, όπου παράλληλα διεκδικεί εδάφη και η Σερβία αλλά και η Ελλάδα. Μετά το 1885 το μακεδονικό ζήτημα δημιουργεί σκληρό ανταγωνισμό.

Ο Χρίστο Τσερνοπέεφ και ο Γιάνε Σαντάνσκι

Το 1893 δημιουργείται η **Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση** (**ΕΜΕΟ ή ΒΜΡΟ**) με βουλγαρομακεδονική πρωτοβουλία. Σύμφωνα με το καταστατικό της, μέλος της θα μπορούσε να γίνει κάθε κάτοικος της ευρωπαϊκής Τουρκίας χωρίς εθνικές, θρησκευτικές ή πολιτικές διακρίσεις. Στόχοι της ήταν η κατάργηση της οθωμανικής εξουσίας, το μοίρασμα της γης των τσιφλικάδων στους ακτήμονες και η δημιουργία μιας ελεύθερης και ανεξάρτητης Μακεδονίας. Μέλη της ΕΜΕΟ, όπως ο Γιάνε Σαντάνσκι που άνηκε στην αναρχική-σοσιαλιστική τάση και ο Χρίστο Τσερνοπέεφ με σοσιαλιστικό παρελθόν, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο αυτονομιστικό μακεδονικό κίνημα.

Το 1895, όμως, παρουσιάζεται το Κομιτάτο των Βερχοβιστών ή Εξωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση, που δημιουργείται από τον βασιλιά Φερδινάνδο και τους ανθρώπους του, Μ. Σαράτωφ και Ι. Γκαρβάνωφ. Πρόκειται για μία δεύτερη, εθνικιστική όμως αυτή τη φορά, τάση που επιθυμεί μετά την εκδίωξη των Οθωμανών, την ενσωμάτωση της Μακεδονίας στη Βουλγαρία.

Η ΕΜΕΟ προετοιμάζει την **εξέγερση του Ίλιντεν**. Η επανάσταση που ξεσπά στις 20 Ιουλίου του 1903, κυρίως στις περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας, ήταν σχεδόν καθολική με τη συμμετοχή του αγροτικού πληθυσμού που αγανακτούσε από την οθωμανική κακοδιοίκηση. Η επανάσταση γενικεύεται και τα βουνά γεμίζουν

με χιλιάδες ένοπλους μακεδόνες αγρότες. Το ελληνικό κράτος, εχθρικό προς το Ίλιντεν, συνεργάζεται με τους Οθωμανούς για την κατάπνιξή του με τον πατριαρχικό κλήρο και με πράκτορες της ελληνικής κυβέρνησης να τίθενται στην υπηρεσία του οθωμανικού στρατού. Πυρπολήσεις χωριών, φόνοι και πλιάτσικο ήταν η απάντηση του οθωμανικού κράτους προς την εξέγερση.

Οι Τσεντραλιστές (η αυτονομιστική πτέρυγα της ΕΜΕΟ) πιστεύουν ότι πρέπει να στηριχθούν για βοήθεια στις δικές τους δυνάμεις χωρίς να εξαπατώνται από τις ξένες. Τελικός στόχος των Τσεντραλιστών ήταν η ανεξαρτησία και η βαλκανική ομοσπονδία. Στις 30 Ιουλίου όμως, η εξέγερση πνίγεται στο αίμα και ο οθωμανικός στρατός διώκει τους επαναστάτες.

Μέλη της ένοπλης ομάδας (τσέτα) του αναρχικού οπλαρχηγού (βοεβόδα) Μιχαήλ Γκερτζίκοφ (Mihail Gerdzhikov) στην εξέγερση του Ίλιντεν, 1903.

Η εξέγερση του Ίλιντεν, μία σημαντική προσπάθεια του λαϊκού επαναστατικού μακεδονικού κινήματος, προκαλεί την αντεπαναστατική επέμβαση των ελλήνων μισθοφόρων, η παρουσία

των οποίων είχε ήδη ξεκινήσει από τον Μάιο του 1903, όταν ο μητροπολίτης Καστοριάς Καραβαγγέλης ζήτησε με επιστολή του από τον Παύλο Μελά την αποστολή μιας ομάδας ελλήνων μισθοφόρων για να χτυπήσει τα εξαρχικά χωριά της περιοχής του.

Τουρκαλβανοί στρατιώτες, γραικομάνοι, αρβανίτες και κρητικοί μισθοφόροι ενώνονται κάτω από τις διαταγές του Καραβαγγέλη. Τα σώματα περνούν από χωριά στα οποία ο μητροπολίτης εγκαθίσταται με ένοπλη συνοδεία και λειτουργεί με τη βία. Μετά την περιοδεία του Καραβαγγέλη, οι Κρητικοί ακολουθούν τη συμμορία του Βαγγέλη Γεωργίου. Με την εξέγερση του Ίλιντεν όμως, που ξεσπά τον Ιούλιο του 1903, οι άντρες του Καραβαγγέλη και οι κρητικοί κατευθύνονται προς την πόλη της Καστοριάς. Οι κρητικοί έπειτα θα ακολουθήσουν τον οθωμανικό στρατό για να καταδιώξουν τους μακεδόνες επαναστάτες.

Με τον Μακεδονικό Αγώνα (1904-1908), το ελληνικό κράτος προσπαθεί να καταπνίξει το αυτονομιστικό κίνημα των Μακεδόνων και συμμαχεί με το οθωμανικό καθεστώς. Διατίθενται κονδύλια και ποσότητες όπλων για τη δημιουργία σωμάτων και την αποστολή συμμοριών σε μη ελληνόφωνα μακεδονικά εδάφη για να τρομοκρατήσουν τον πληθυσμό. Έλληνες αξιωματικοί αρχηγοί των συμμοριών σπέρνουν τον θάνατο σε μακεδονικά χωριά σφαγιάζοντας, βιάζοντας, πλιατσικολογώντας. Το 1904 ο Μελάς διορίζεται επικεφαλής των μισθοφορικών σωμάτων με τα οποία περνά τα σύνορα, φθάνει στην Καστοριά και βάλλει ενάντια στους κομιτατζήδες που διεξήγαγαν ανταρτοπόλεμο κατά της οθωμανικής εξουσίας. Η δράση του Μελά, σύμβολο του ελληνικού εθνικισμού, των Ελλήνων οπλαρχηγών και των σωμάτων τους με την αντιμακεδονική πολιτική τους, χαρακτηρίζεται από σφαγές, σφοδρές επιθέσεις σε χωριά και βιαιότητες απέναντι στον μακεδονικό πληθυσμό.

Ο αγώνας συνεχίζεται ως το 1908, όταν θεσπίζεται το τουρκικό σύνταγμα με το κίνημα των Νεότουρκων και επέρχεται παροδική διακοπή των αναταραχών στη Μακεδονία. Από την άνοιξη του 1909, που μπαίνει σε εφαρμογή το θεσμικό έργο των Νεότουρκων, οι οποίοι απέβλεπαν στον εκτουρκισμό όλων των μειονοτήτων της

οθωμανικής αυτοκρατορίας, ξεσπούν απεργίες από τη Θεσσαλονίκη ως την Κωνσταντινούπολη και από το Αϊδίνι ως τη Βηρυτό. Αρχίζουν να περνούν αντιδραστικά νομοσχέδια όπως ο αφοπλισμός και η διάλυση των χριστιανικών αντάρτικων σωμάτων και η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία για όλους τους Οθωμανούς υπηκόους.

Η δράση των Νεότουρκων μέχρι τον Ιούλιο του 1912, όταν και καταρρέει η κυβέρνησή τους έπειτα από σφοδρή λαϊκή αντίδραση, πλήττει τους κατοίκους της Μακεδονίας με αυθαιρεσίες, κακοποιήσεις και γενικότερη επιβάρυνση του, αγροτικού κυρίως, πληθυσμού.

Στον πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο του 1912, ο οθωμανικός στρατός ηττάται από τα συμμαχικά στρατεύματα της Βουλγαρίας, της Σερβίας, της Ελλάδας και του Μαυροβουνίου και επέρχεται η διάλυση της Τουρκίας στην Ευρώπη, γεγονός που προκαλεί αναστάτωση μεταξύ των βαλκανικών κρατών όσον αφορά τον καθορισμό των συνόρων τους. Με τη Συνθήκη του Λονδίνου, τον Μάιο του 1913, αρχίζουν οι διενέξεις εντός του πρώην βαλκανικού συνασπισμού, με τη δυσαρέσκεια της Βουλγαρίας λόγω της μικρής της κατάκτησης (10%) από το έδαφος της Μακεδονίας. Τον Ιούνιο του 1913, ο βουλγαρικός στρατός επιτίθεται εναντίον των παλαιών του συμμάχων (Ελλάδα, Σερβία) και ξεσπά ο δεύτερος Βαλκανικός (ή Διασυμμαχικός) Πόλεμος. Στον δεύτερο αυτόν πόλεμο παίρνουν μέρος ρουμανικά και τουρκικά στρατεύματα, που εισβάλουν στα βουλγαρικά εδάφη ανεξάρτητα από τους συμμάχους.

Οι βουλγαρικές στρατιωτικές δυνάμεις χάνουν και αποσύρονται από τη Δυτική και Ανατολική Θράκη. Τον Αύγουστο του 1913 υπογράφεται στο Βουκουρέστι Συνθήκη Ειρήνης, ερήμην του πληθυσμού, με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης να παραβιάζεται καθώς η Βουλγαρία διατηρεί τη Δυτική Θράκη και οι Σέρβοι βελτιώνουν τις θέσεις τους στην Άνω Μακεδονία και στην περιοχή του Κοσυφοπεδίου. Στην Ελλάδα δίνεται ένα τμήμα της Θράκης και η λεγόμενη Αιγαιακή Μακεδονία (ακτές Αιγαίου Πελάγους με τη Θεσσαλονίκη), περιοχή στην οποία κατοικούσαν σύμφωνα με τις

απογραφές του 1906, 1.150.000 μουσουλμάνοι, 623.000 ελληνορθόδοξοι και 627.000 βουλγαρορθόδοξοι.

Η εθνογραφική αυτή σύνθεση των πληθυσμών θα ανατραπεί άνωθεν με τη διαδικασία της ανταλλαγής πληθυσμών και τον καταναγκαστικό εξελληνισμό.

Μετά τους Βαλκανικούς και το τέλος του Α’ Παγκοσμίου Πολέμου ακολουθεί η τριχοτόμηση του ιστορικού και γεωγραφικού χώρου της Μακεδονίας. Οι δύο περιοχές που δεν προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα ονομάστηκαν Νοτιοσλαβική Μακεδονία (ή Μακεδονία του Βαρδάρη) και Βουλγαρική Μακεδονία (ή Μακεδονία του Πίριν), κάτι που οι σημερινοί πολιτικοί και θρησκευτικοί ηγέτες επίμονα αποκρύπτουν.

Έκτοτε οι Μακεδόνες υφίστανται βίαιο εξελληνισμό, φυλακίσεις και εξοντωτικούς διωγμούς. Υποχρεώνονται να αλλάξουν τα ονόματά τους και τη γλώσσα τους ενώ πάνω από 1.000 χωριά και πόλεις μετονομάζονται στην ελληνική.

Εν τέλει, οι πραγματικές αιτιάσεις του μακεδονικού ζητήματος υπερβαίνουν ονόματα και ‘ιστορικές συνέχειες’. Αυτά αποτελούν απλώς συμπληρώματα δικαίωσης της επιδίωξης για πλήρη κυριαρχία και οικονομική εκμετάλλευση των Βαλκανίων.

_____

Πρώτη δημοσίευση: Περιοδικό **ContAct**, τεύχος 10, Νοέμβριος 2007.
Φωτογραφία κειμένου: Συνάντηση στην οροσειρά του Αίμου των οπλαρχηγών (βοεβόδες) της εξέγερσης του Ίλιντεν, 1903.